

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2020

Radka Chvojková

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

Využití rodinné konference jako nástroj pro práci
s ohroženým dítětem

Bakalářská práce

Autor: Radka Chvojková DiS.

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce ve veřejné správě

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Radka Chvojková, DiS.
Studium:	U1764
Studijní program:	B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce ve veřejné správě
Název bakalářské práce:	Využití rodinné konference jako nástroj pro práci s ohroženým dítětem
Název bakalářské práce AJ:	Using a family group conference as a tool for working with a child at risk

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se bude zabývat metodou rodinných konferencí. Hlavním cílem této práce bude zjišťování názoru sociálních pracovníků na tuto metodu, její přínosy a rizika. Zvolené metody a techniky: kvalitativní výzkumná strategie - rozhovor.

PAVLÍKOVÁ, Gabriela a Kateřina MARTÍNKOVÁ a Jana ŽENÍŠKOVÁ. Naše rodina, naše problémy, naše řešení... aneb když se sejde rodinná rada. 1. vyd. Pardubice: Amalthea, 2015. ISBN 978-80-904801-3-1. JOKLOVÁ, Klára. Rodinné konference - nový přístup pro práci s rodinou. Sociální práce: Transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny. 2015. ISSN 1213-6204. PAVLÍKOVÁ, Gabriela, Kateřina MARTÍNKOVÁ a Jana ŽENÍŠKOVÁ. Metodika rodinných konferencí. Vydání první. Praha: MPSV ČR, 2015. [http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/Methodika-RK\(1\).pdf](http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/Methodika-RK(1).pdf) PAVLÍKOVÁ, Gabriela a Pavla VITÁČKOVÁ. Pravidla a postupy odborné přípravy koordinátorů rodinných konferencí. Vydání první. Praha: o Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015. http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/Methodika-RK_priprava-KOORDINATOR.pdf

Garantující pracoviště: Ústav sociální práce,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.6.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

Ve Slatiňanech dne 2. 4. 2020

.....

Radka Chvojková

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat Mgr. et Mgr. Radce Janebové, Ph.D., za odborné vedení, ochotu, cenné připomínky a rady ke zpracování bakalářské práce.

Dále děkuji všem pracovníkům OSPOD, kteří se mnou absolvovali rozhovory.

Abstrakt

CHVOJKOVÁ, Radka. *Využití rodinné konference jako nástroj pro práci s ohroženým dítětem*. Hradec Králové, 2020, 57stran, Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta. Ústav sociální práce. Vedoucí práce: Mgr. et. Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

Bakalářská práce se zabývá metodou rodinných konferencí, hlavním cílem práce bylo zjistit, jak se rozhodují sociální pracovníci OSPOD při volbě metody RK k řešení nepříznivé situace ohroženého dítěte a jaké mají zkušenosti s průběhem RK.

Teoretická část je zaměřena na vymezení hlavních pojmů, zasazení RK do legislativního rámce a také na hlavní principy, zásady a cíle rodinných konferencí. Dále jsou popsány jednotlivé fáze rodinných konferencí. Pozornost je věnována především klíčové přípravné fázi RK, kdy pracovník OSPOD na základě svých odborných zkušeností, případně po dohodě s administrátorem, vytipuje vhodný případ pro uspořádání RK, osloví rodinu a motivuje ji k souhlasu s uspořádáním RK. Pokud se mu podaří získat souhlas rodiny, vyplní žádost o RK a kontaktuje administrátora, který vybere vhodného koordinátora a předá mu informace nutné k uspořádání a zorganizování samotného rodinného setkání. Dále jsou zmíněny prvky rodinné terapie v rodinné konferenci. Poslední kapitola představuje pilotní projekt Ministerstva práce a sociálních věcí, který byl zaměřen na zavedení rodinných konferencí jako nové metody sociální práce u nás a krátké porovnání se zkušenostmi ze zavádění metody v zahraničí.

Výzkumná část hledá odpovědi na hlavní a dílčí výzkumné cíle, a to pomocí kvalitativní výzkumné strategie, konkrétně polostrukturovaného rozhovoru se zadavateli RK. Cíl práce byl naplněn a výsledkem je zhodnocení přínosů metody z pohledu pracovníků OSPOD.

Klíčová slova: rodinná konference, koordinátor, administrátor, rodina, sociálně-právní ochrana dětí, zadavatel RK, indikace RK, Ministerstvo práce a sociálních věcí

Abstract

CHVOJKOVÁ, Radka. *Using a Family Group Conference as a tool for working with a child at risk*. Hradec Králové, 2020, 57p. Bachelor Degree Thesis. University of Hradec Králové, Philosophical Faculty. Institute of Social Work. Leader of the Bachelor Degree Thesis: Mgr. et. Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

This bachelor thesis deals with the method of Family Group Conferences. The main aim of this work was to find out how the social workers of the OSPOD decide when choose Family Group Conference method to solve the unfavorable situation of a vulnerable child and what experience they have with the FGC in progress.

The theoretical part is focused on defining of the main terms, setting of FGC into the legislative framework and also on the main principles and objectives of FGC. The individual phases of the FGC are also described below. Attention is paid primarily to the key preparatory phase of the FGC, where the OSPOD worker identifies a suitable case for organizing FGC based on its professional experience, or optionally makes agreement with the administrator - identifies a suitable case for organizing Family Group Conference, addresses and motivates the family to agree with the organization. If he/she will manage to get family approval, he/she will fill FGC application and contacts the administrator who will select a suitable coordinator and provides him /her with the information necessary for an organization and for organizing the meeting itself. The elements of family therapy in the FGC are also mentioned. The last chapter presents a pilot project of the Ministry of Labor and Social Affairs, which was focused on the introduction of FGC as a new method of social work in the Czech Republic and a short comparison with the experience of implementing the method abroad.

The research part seeks answers to the main and partial research objectives using qualitative research strategy, namely a semi-structured interview with FGC submitters. The aim of the work was fulfilled and the result is to evaluate the benefits of the method from the perspective of OSPOD workers.

Keywords: Family Group Conference (FGC), coordinator, administrator (manager), family, Social and Legal Protection of Children, sponsor of Family Group Conference, Family Group Conferences indication, Ministry of Labour and Social Affairs

Obsah

ÚVOD.....	10
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1.1 Sociálně-právní ochrana	12
1.1.1 Definice pojmu ohrožené dítě	13
1.1.2 Sociální práce s rodinou	13
1.1.3 Definice pojmu rodinná konference.....	14
1.1.4 Rozdíly mezi rodinnou a případovou konferencí.....	14
1.1.5 Právo na rodinný život	15
1.2 Účastníci rodinné konference a jejich role.....	17
1.2.1 Rodina a dítě/děti, rodinná síť	17
1.2.2 Podpůrná osoba dítěte	18
1.2.3 Podpůrná osoba jiného účastníka RK.....	18
1.2.4 Zadavatel a jeho role	19
1.2.5 Administrátor a jeho role.....	19
1.2.6 Koordinátor a jeho role	20
1.2.7 Odborníci a jejich role.....	21
1.3 Klíčová fáze rodinné konference	21
1.3.1 Návrh případu pro rodinnou konferenci.....	22
1.3.2 Konkrétní situace využitelné pro rodinné konference.....	24
1.3.3 Motivace rodiny a její souhlas s RK	25
1.3.4 Vyplnění žádosti o RK	25
1.3.5 Předání případu koordinátorovi RK	26
1.4 Příprava rodinného setkání	26
1.4.1 Role koordinátora při přípravě rodinného setkání.....	27
1.5 Rodinné setkání.....	27
1.5.1 Zahájení rodinného setkání a předání informací.....	28
1.5.2 Soukromý čas rodiny.....	29
1.5.3 Představení rodinného plánu	30
1.6 Prvky rodinné terapie v rodinné konferenci.....	30
1.7 Vznik a rozvoj rodinných konferencí v České republice.....	31
1.7.1 Pilotní projekt rodinných konferencí a porovnání se zahraničím	32
1.8 Shrnutí teoretické části.....	33

2	METODICKÁ ČÁST	34
2.1	Cíl výzkumu.....	34
2.2	Zdůvodnění vybrané výzkumné strategie	35
2.3	Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek	36
	Zdroj: vlastní.....	39
2.4	Zdůvodnění vybraného výzkumného vzorku a jeho charakteristika	39
2.5	Způsob zpracování získaných údajů	40
2.6	Rizika výzkumu z hlediska etiky a validity	41
3	POPIS A INTERPRETACE DOSAŽENÝCH VÝSLEDKŮ	42
3.1	DVC 1: Zjistit, kdy je z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD metoda RK indikována k řešení nepříznivé situace ohrožených dětí a kdy naopak nikoliv a z jakých důvodů.	42
3.2	DVC 2: Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD v přípravné fázi RK.	46
3.3	DVC 3: Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD s fází realizace rodinného setkání.	48
3.4	Shrnutí výzkumné části.....	49
	ZÁVĚR A DISKUZE.....	52
	Seznam použité literatury	54
	Seznam tabulek.....	57
	Seznam obrázků.....	57
	Seznam příloh.....	57

Seznam použitých zkratk

RK – Rodinné konference

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

DVC – dílčí výzkumný cíl

ČR – Česká republika

Č. - číslo

Sb. – Sbírk

TO – Tazatelská otázka

SP – Sociální pracovník

ÚVOD

Ve své bakalářské práci na téma: „Využití rodinné konference jako nástroj pro práci s ohroženým dítětem“ se budu zabývat zejména tím, jak se tato metoda rozšířila do praxe a jaký názor si na tuto metodu vytvořili sociální pracovníci. Metoda rodinných konferencí je v systému péče o ohrožené dítě v České republice využívána od roku 2014, kdy MPSV realizovalo pilotní projekt. Samotná metoda rodinných konferencí má dlouhou tradici v anglicky mluvících zemích a pochází původně z Nového Zélandu, kde je úspěšně využívána zejména při práci s ohroženými rodinami původního obyvatelstva. Princip metody spočívá v tom, že rodina si sama snaží vyřešit problém v obtížné situaci dítěte s pomocí širší rodiny a dalších osob. Nad tématem rodinných konferencí jsem uvažovala již během své praxe v neziskové organizaci Amalthea. Na metodě RK je mi nejvíce sympatické, že respektuje právo rodiny pokusit se vyřešit problémy vlastními silami a zapojit do řešení další členy široké rodiny či kamarády. Když se to povede, posílí to sebevědomí rodiny a působí pozitivně na vztahy v rodině.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit indikaci RK pro řešení nepříznivé situace ohroženého dítěte z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD a jejich pozitivní a negativní zkušenosti z jednotlivých fází RK.

Bakalářská práce je rozdělena do několika částí. Teoretická část vymezuje základní pojmy vztahující se k tématu a ke stanovenému hlavnímu cíli. První kapitola definuje pojmy ohrožené dítě a definici rodinných a případových konferencí. Následně se zamyslím nad smyslem a důvodem integrace metody rodinných konferencí do systému sociální péče v České republice. Potom popíši metodu samotnou, její účastníky, jejich role a jednotlivé fáze RK. Zvláštní důraz s ohledem na hlavní cíl výzkumu budu věnovat klíčové fázi výběru vhodného případu pro uspořádání RK. Zmíněn bude i terapeutický aspekt rodinných konferencí, nakonec popíši postup zavádění metody RK u nás, tedy pilotní projekt MPSV a srovnám situaci kolem RK u nás a v zahraničí.

Následující empirická část práce naváže na teoretickou část zkoumáním, jaké konkrétní přínosy metoda rodinných konferencí přináší pro sociální práci. Hlavní cíl bude rozpracován na tři dílčí a výzkumné otázky. Budu zjišťovat, kdy je z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD metoda RK indikována k řešení nepříznivé situace ohrožených dětí, kdy naopak nikoliv a z jakých důvodů (DVC1). Přičemž východiskem

budou konkrétní situace využitelných pro RK, jak jsou uvedeny v evaluační analýze pilotního projektu RK.

Pracovníků OSPOD se budu dotazovat na jejich zkušenosti s klienty a jak řešené rodiny reagují na nabídku RK. Dalším dílčím cílem bude zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD v přípravné fázi RK (DVC2). Tady se budu pracovníků OSPOD ptát zejména na jejich zkušenosti ze spolupráce s administrátory a koordinátory RK. Poslední dílčí výzkumný cíl se týká samotného průběhu rodinného setkání. Budu tedy zjišťovat, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD s fází realizace rodinného setkání (DVC3). Výzkumný vzorek byl složen z odborníků podílejících se na využívání metody rodinných konferencí, a to ze skupiny sociálních pracovníků/pracovnic OSPOD. Následuje část věnující se popisu metodiky zkoumání, technice sběru dat a operacionalizaci. Pokračuji prezentací a interpretací zjištěných poznatků z hlediska zvolené teorie. V závěru práce se pokusím odpovědět na hlavní výzkumnou otázku a navrhnout určitá doporučení využitelná v praxi. V obecné rovině se budu snažit zjistit, jak se s metodou sžili, za cca 5let od pilotního projektu, pracovníci OSPOD.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Sociálně-právní ochrana

V první kapitole budou uvedeny základní pojmy, které souvisí s tématem bakalářské práce a sociální práci s ohroženým dítětem a jeho rodinou. Nejprve se budu zabývat definicí sociálně-právní ochrany a v návaznosti na ni pojmu ohrožené dítě. Následně uvedu základní definici metody rodinných konferencí a její porovnání s metodou případových konferencí. Dále na základě standardů péče o ohrožené děti a jejich rodiny, tak jak je uvádí ve své zprávě veřejný ochránce práv, se krátce zamyslím nad tím, jak metoda rodinných konferencí zapadá do koncepce transformace sociální péče o ohrožené děti.

Metoda rodinných konferencí není v České republice doposud zakotvena v žádném zákoně. V rámci realizace rodinných konferencí je však nutné dodržovat aktuální platné zákony jako Občanský zákoník (č. 89/2012 Sb.), Listinu základních práv a svobod (č. 2/1993 Sb.), z mezinárodního práva pak Úmluvu o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.) a samozřejmě Zákon o sociálně-právní ochraně dětí (č. 359/1999 Sb.) Sociálně-právní ochranou dětí se podle výše uvedeného zákona v § 1 rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny, zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině. Podle § 2 tohoto zákona se dítětem rozumí nezletilá osoba. Na proti tomu podle Úmluvy o právech dítěte je dítětem každá lidská bytost mladší osmnácti let. (Votavová, 2008)

Další definice sociálně-právní ochrany lze nalézt v literatuře: „*Moderní sociálně-právní ochrana dětí se může charakterizovat jako centrálně garantovaná, ale zároveň lokálně provozovaná. Ochrana dětí je garantovaná státem prostřednictvím státní správy, ale přímo realizovaná konkrétními sociálními pracovníky na místní úrovni.*“ (Pemová, a další, 2012 s. 27)

Sociálně-právní ochrana se poskytuje všem dětem bez rozdílu, bez jakékoliv diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo

jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociální původu. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013)

1.1.1 Definice pojmu ohrožené dítě

Zjednodušeně je ohrožené dítě takové, které je ohroženo ve svém přirozeném vývoji. Podle §6 zákona č. 359/1999 Sb. jsou jako ohrožené vymezeny děti, na něž se zaměřuje sociálně-právní ochrana, konkrétně jde o děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osobě než rodiči, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem; opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití, které se opakovaně dopouštějí útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění nebo je podezření ze spáchání takového činu, pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.

1.1.2 Sociální práce s rodinou

V sociální práci lze na rodinu nahlížet dvěma způsoby. První z nich vnímá rodinu jako sociální prostředí klienta, se kterým je pracováno jako s jednotlivcem. Sociální práce se v tomto případě zaměřuje na zmírnění, případně odstranění, sociálních problémů jednotlivce skrze rodinný systém, který je nejen jedním z možných zdrojů, ale také řešením problémů klienta. Práci s rodinou zde lze chápat jako součást sociální práce s jedincem. Sociální práci s rodinou využívá v této rovině průběžně každý sociální pracovník. Druhý způsob se zajímá o celou rodinu jako o klienta sociální práce. V tomto případě sociální práce směřuje ke změně fungování rodinného systému, přesněji řečeno přizpůsobení rodiny novým podmínkám. (Smutková, 2007) Hlavním cílem sociální práce v oblasti rodiny je předcházet sociálně-patologickým jevům skrze

působení OSPOD. Jde zejména o případy, kdy mají rodiče na své děti špatný vliv nebo je ohrožují nevhodným chováním. (Gáborová in Smutková, a další, 2016)

1.1.3 Definice pojmu rodinná konference

Autoři popisují rodinné konference různými způsoby. Dunovská (2015 s. 11) uvádí, že se „*rodinnou konferencí rozumí setkání členů úzké i širší rodiny a jí blízkých lidí, kteří za nepřímé podpory odborníků vytvářejí plán řešení situace ohroženého dítěte či celé rodiny, tzv. plán rodiny. Plán vzešlý z tohoto setkání maximálně využívá přirozené zdroje rodiny, zároveň může zahrnovat i pomoc odbornou. RK pomáhá využít všechny prostředky k udržení dítěte v bezpečném prostředí rodiny a může předcházet závažným soudním rozhodnutím.*“

Smull aj. (2012) popisují rodinnou konferenci jako proces, který respektuje práva a přirozený potenciál každé rodiny. Rodina se schází a společně vytváří plán řešící problém v dané rodině, zatímco profesionálové musí po tuto dobu opustit místnost. Metoda je nejčastěji využívána v případech souvisejících s ohroženými dětmi a mládeží. Rodinná konference podporuje rodinu, aby si nesla odpovědnost a dohromady s dalšími členy se postarala o ty, které milují, s minimálním zásahem ze strany států a odborníků. Základní myšlenku metody definuje Pavlíková, Martínková, Ženíšková (2015b s. 5), které uvádějí, že metoda „*Předává právo a zodpovědnost za řešení problému samotné rodině, posiluje rodičovské kompetence, zkvalitňuje rodinné vztahy, je prevencí umístění dítěte do ústavní výchovy.*“

Pro rozšíření metody RK do praxe je také zásadní stanovit si, v jakých případech o této metodě vůbec uvažovat jako o vhodném řešení. Velmi lapidárně to vystihla ve své prezentaci právě Pavlíková z neziskové organizace Amalthea (Pavlíková, 2016 s. 9):

- „*vždy, kdy stát zasahuje do života rodiny*
- *vždy, kdy je dítě jakkoli ohroženo a rodina je ochotná pracovat na řešení“*

1.1.4 Rozdíly mezi rodinnou a případovou konferencí

Jednou z dalších metod sociální práce s rodinou využívaných pro sanaci rodiny jsou případové konference, které jsou považovány za nejefektivnější způsob plánování. Definici uvádí například (Hrdinová, a další, 2010 s. 6): „*Případová konference je plánovaná a koordinovaná společná setkání všech, kteří představují, nebo mohou*

představovat, podpůrnou síť pro dítě a jeho rodinu. Cílem je výměna informací, zhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, hledání optimálního řešení a plánování společného postupu, který povede k naplňování potřeb dítěte. Výstupem je individuální plán péče.“

Ačkoliv obě metody mají ve svém názvu „konference“ a zabývají se ohroženou rodinou, je mezi nimi několik zásadních rozdílů. Sociální pracovníce zmiňují zejména rozdílnou časovou náročnost. Případovou konferenci lze připravit a realizovat zpravidla do dvou týdnů. Proto je vhodná pro řešení akutních situací. Diametrálně rozdílná je také role samotné rodiny v případové konferenci. Klienti jsou zde jen jako účastníci, jsou v menšině (většinou se zvou jen členové nukleární rodiny) proti odborníkům a o řešení rozhodují odborníci. Klienti si stěžují, že se „cítí jako u soudu, bojí se mluvit a jsou tlačeni do plánu, se kterým nesouhlasí.“ Z rozhovorů se sociálními pracovníky zase vyplývá, že vzhledem k zainteresování dalších odborníků na případové konferenci se stává, že tito odborníci navrhuji různá řešení a mají problém se shodnout na nejlepším postupu.

1.1.5 Právo na rodinný život

V rámci projektu MPSV „Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny“ byla metoda rodinných konferencí zavedena do českého prostředí. Je logické, že „právo na rodinný život“ koresponduje s obecnými zásadami rodinných konferencí. Metoda rodinných konferencí by mohla přispět ke zlepšení a zrovnoprávnění vztahu rodin a OSPODu. Veřejný ochránce práv tyto zásady shrnul v následujících bodech (Standardy péče o ohrožené děti a jejich rodiny, 2012 s. 2):

I. „Vazba mezi matkou a dítětem je jedním z prvořadých předpokladů vývoje lidského jedince. Porušení této nejpřirozenější lidské vazby je zákonem umožněno pouze v případě absolutní absence péče či její naprosto nedostatečnosti, a pouze tehdy, je-li dítě ohroženo bezprostředně.

II. Dítě nesmí být z rodiny odňato výhradně z důvodů nevhodného bydlení nebo jiných sociálních a ekonomických důvodů.

III. Nespolupráce rodičů s orgánem sociálně-právní ochrany nezavazuje stát odpovědnosti využít všechny dostupné prostředky pro zachování rodiny. Nespolupráce rodičů nesmí být jediným důvodem pro odnětí dítěte z rodiny.

IV. Samotná žádost rodičů o umístění dítěte do ústavního zařízení, aniž by byla rodině neúspěšně poskytnuta podpora a pomoc, není legitimním důvodem pro nařízení ústavní výchovy.

V. Dítě má být s ohledem na svůj věk soudem při řízení o odnětí z rodiny vyslechnuto.

VI. Dítě by mělo být během řízení o odnětí z rodiny zastoupeno opatrovníkem nezávislým na orgánu, který daný návrh předložil (orgán sociálně-právní ochrany dětí) nebo na orgánu, který o něm rozhoduje (soud).“

Z bodu IV. lze odvodit, že OSPOD by se měl pokusit poskytnout pomoc rodině i přes riziko neúspěchu, tak proč ne třeba formou rodinné konference? Rovněž bod V., kde se řeší účast dítěte a jeho právo být vyslechnuto, je jedním z přirozených principů rodinných konferencí. Z evaluační studie vyplývá, že i sociální pracovníci souhlasí s názorem, že účast dětí na rodinných konferencích je přínosem. Pro porovnání můžu zmínit, jaká je situace při soudních jednáních o ústavní výchově (Standardy péče o ohrožené děti a jejich rodiny, 2012 s. 4): „Ze studovaných rozhodnutí se 347 z nich týkalo dětí, které měly v době rozhodování o ústavní výchově 12 a více let. Osobně bylo před soudem slyšeno pouze 69 z nich, (což je přibližně 20 %). Dětem je tak systematicky odpíráno právo být slyšeno v řízení, které zásadním způsobem ovlivní jejich další život.“

K problematice vztahu rodin a OSPODu veřejný ochránce práv napsal (Standardy péče o ohrožené děti a jejich rodiny, 2012 s. 3): „OSPOD je někdy rodinou vnímán jako nepřítel (nikoli jako partner), rodina k určitému pracovníkovi OSPOD ztratí důvěru a nechce s ním nadále spolupracovat. Soudy pak uvedou nespolečnou práci s OSPOD jako jeden z důvodů nařízení ústavní výchovy, přestože zákon o rodině takovýto důvod nezná. OSPOD často zastává pozici navrhovatele ústavní výchovy a kolizního opatrovníka současně. Ještě před rozhodnutím je tak předjíháno, že pozitivní rozhodnutí je v zájmu dítěte. Dochází ke kolizi zájmů, kdy navrhovatel a opatrovník v jedné osobě činí jménem nezletilého procesní úkony tak, aby odrážely jeho stanovisko uvedené v návrhu. Zájmem dítěte může být mnohdy spíše ochrana jeho práva na rodinný život a setrvání v rodině.“

Z citovaných poznatků ochránce práv se dá usuzovat, že metoda rodinných konferencí by mohla být pracovníky OSPOD zvažována jako způsob, jak se vyhnout kolizním situacím s právy rodiny. Zároveň si však rodina, jak už je uvedeno výše, musí být vědoma, že práva s sebou nesou i zodpovědnost. Bohužel je zřejmé, že ani metoda

rodinných konferencí nemůže řešit problémy v oblasti sociálního bydlení, které je stále jedním z nejčastějších důvodů odnětí dětí z rodin.

1.2 Účastníci rodinné konference a jejich role

První kapitola byla věnována základním definicím a pojmům, které se týkají celé bakalářské práce a které bylo nutné zmínit z důvodu provázanosti s dalšími kapitolami. Ve druhé kapitole jsou popsány činnosti a role jednotlivých účastníků rodinné konference. Rodinné konference spadají mezi přístupy, které lze využít při sociální práci s rodinou. V českém prostředí je zadavatelem zpravidla pracovník OSPOD, který vykonává sociálně-právní ochranu dítěte. To je zároveň osoba, jejíž rozhodování ohledně RK je hlavním předmětem mého výzkumu. V rámci dílčích výzkumných cílů budu studovat vzájemnou spolupráci zadavatele (někdy označovaného jako klíčový pracovník) s administrátorem a koordinátorem rodinné konference, proto je těmto třem aktérům RK věnována v textu zvýšená pozornost. Pro úspěch rodinné konference jsou však samozřejmě nejdůležitějšími účastníky dítě a co nejširší rodinná síť.

1.2.1 Rodina a dítě/děti, rodinná síť

Pro účely rodinných konferencí se rodinou rozumí rodina v co nejširším slova smyslu a je třeba zajistit zejména účast osob, které jsou pro dítě důležité a kterým důvěřuje (Pavlíková, a další, 2015a s. 17):

- *„dítě, kterého se RK týká*
- *rodiče dítěte*
- *sourozenci dítěte*
- *širší rodina (co největší počet jejích členů)*
- *rodině blízcí lidé (přátelé, sousedé, vedoucí oddílu, duchovní, kmotři dítěte atd.)“*

Úloha rodiny a její síť

Od rodiny se očekává vytvoření „plánu rodiny“, který má vyřešit ohrožující situaci. Plán by měl obsahovat zdroje přirozené podpory i požadovaných služeb k vytvoření stabilní situace pro dítě. Rodina může být požádána, aby v rámci vytvoření „plánu rodiny“ vypracovala krizový scénář (např. dítě bude dočasně v péči babičky, kdo se

o dítě postará, pokud babička onemocní...). Právě konkrétnost plánů vytvořených rodinou sociální pracovníci uvádějí jako jedno z pozitiv RK. Vytvoření plánu se děje na základě otázky (formulované zadavatelem ve spolupráci s administrátorem), na kterou rodina a její síť hledají odpověď v rámci „soukromého času rodiny“. Ten je vyhrazen pouze rodině. Předtím jsou rodině v úvodní společné části RK k dispozici odborníci poskytující informace, které rodina k vytvoření plánu potřebuje. (V ojedinělých případech, kdy nedojde k vytvoření plánu rodiny, může být cílem RK samotné setkání.) (Pavlíková, a další, 2015a)

1.2.2 Podpůrná osoba dítěte

Podle ustanovení § 8 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů má dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo pro účely sociálně právní ochrany tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Pro zajištění účasti dítěte na RK a zabránění jeho nepřiměřenému zatěžování si samo dítě volí podpůrnou osobu, která v průběhu setkání dítě chrání, zprostředkovává kontakt s ostatními a hájí jeho zájmy. Podpůrnou osobu (někdy označovanou jako obhájce, průvodce, důvěrník či advokát) by měl být člověk, kterého dítě dobře zná a který je z okruhu rodiny či přátel. (Pavlíková, a další, 2015a)

1.2.3 Podpůrná osoba jiného účastníka RK

V praxi se může stát, že je třeba řešit obavy některých osob ze samotné účasti na rodinném setkání. Úkolem koordinátora je pak nalézt způsob, jak nejen zajistit jejich účast, ale zároveň aby se cítili bezpečně. Toho lze dosáhnout pozváním někoho dalšího z rodiny, kamaráda, případně i odborníka (např. psycholog). Koordinátor využívá otázek typu: „Co byste potřeboval k tomu, abyste na konferenci přišel? Co by Vám Vaši situaci ulehčilo?“ (Pavlíková, a další, 2015a)

1.2.4 Zadavatel a jeho role

Zadavatelem RK je v českém prostředí zpravidla pracovník OSPOD, který vykonává sociálně-právní ochranu dítěte. To je zároveň osoba, jejíž rozhodování ohledně RK je hlavním předmětem mého výzkumu. Případně jím může být kurátor pro mládež či pracovník pověřené osoby k sociálně-právní ochraně dětí, který je s rodinou v kontaktu v rámci zajištění podpůrných či preventivních služeb. Pokud není rodina v péči sociálního odboru, může uspořádání RK navrhnout rodina sama, popř. někdo z její sítě. (Pavlíková, a další, 2015a)

Role zadavatele (Pavlíková, a další, 2015a s. 19):

- *„důvěřuje rodině, že dokáže převzít zodpovědnost, a respektuje ji*
- *pružně reaguje na potřeby a dění v rodině během procesu RK*
- *je neutrální vůči procesu“*

1.2.5 Administrátor a jeho role

Administrátor rodinných konferencí je odborníkem v oblasti sociálně-právní ochrany dětí v dané spádové oblasti, ale není zaměstnancem OSPOD. V praxi jde zejména o osoby proškolené v průběhu pilotního projektu RK. Administrátor může být pracovník neziskové organizace, ale i státní zaměstnanec (např. pracovník krajského úřadu). Je prostředníkem mezi pracovištěm OSPOD, které rodinnou konferenci poptává, a koordinátorem rodinné konference, který ji organizuje. Stejně jako v případě koordinátora jde o člověka neutrálního, který nemá vliv na obsah plánu rodiny, nikdy, ani během přípravy, nenavrhuje způsob řešení situace. (Pavlíková, a další, 2015a)

Role administrátora (Pavlíková, a další, 2015a s. 20):

„Propojování – administrátor propojuje svět systému SPOD a živý svět rodiny, rozumí oběma, zná kompetence, úkoly a pravomoci SPOD a služby pro rodiny (Pagée, a další, 2014), rozumí potřebě rodin se bez tohoto systému obejít. Je prostředníkem mezi koordinátorem RK a poptávající institucí.

Vedení – administrátor metodicky vede koordinátory při přípravě a realizaci RK, podporuje, radí, kontroluje výkon jejich činnosti. Je pro koordinátora k dispozici, pokud si neví se svěřenými úkoly rady. Dbá na to, aby koordinátor zůstal nezávislý

a neposkytoval v rodině jiné služby. V případě, že rodina požaduje na konferenci odborníka, vytipovává a zajišťuje jeho účast.

Implementace – *usiluje o rozvoj RK v daném regionu, pracuje na zefektivnění a srozumitelnosti RK, je v kontaktu s ostatními administrátory v ČR, snaží se o co možná nejlepší výkon RK.*“

1.2.6 Koordinátor a jeho role

Koordinátor je nezávislou osobou v procesu RK v tom smyslu, že je zodpovědný jen za přípravu a organizaci RK, ne její výsledek (to je na rodině). Za přípravu sice bere mzdu, nejde však o příjem, na kterém je závislý. Většina koordinátorů zorganizuje 1–4 konference ročně. Není pracovníkem instituce poskytující sociálně-právní ochranu dětí, ani odborníkem v oboru, vyjma několikadenního školení pro koordinátory RK a zkušenosti vlastní a získané z realizovaných RK. (Pavlíková, a další, 2015a)

Role koordinátora RK (Pavlíková, a další, 2015a s. 21):

- *„je nezávislou, nestrannou a neutrální osobou v procesu RK*
- *řídí a zajišťuje celý proces RK (vyjma soukromého času rodiny) po organizační stránce z pověření zadavatele*
- *důvěřuje rodině, že dokáže převzít zodpovědnost, a respektuje ji, nepřebírá tedy zodpovědnost na sebe, ale dbá na to, aby RK „patřila rodině“*
- *pružně reaguje na potřeby a dění v rodině během RK*
- *je neutrální vůči procesu a výstupům rozhodování*
- *zajišťuje, aby rodina obdržela jasné a pravdivé informace o možnostech a službách*
- *v průběhu celého procesu RK dbá na bezpečí rodiny, především dítěte, udržování atmosféry vzájemného respektu a důvěry, zdůrazňuje dobrovolnost procesu“*

1.2.7 Odborníci a jejich role

Jedná se o odborníky, kteří již s rodinou nějakým způsobem pracují nebo kteří mohou přinést pro rodinu důležité informace potřebné k vytvoření jejího plánu (učitel, vychovatel, lékař, odborník na závislosti, rodinný terapeut, dluhový poradce, poskytovatel sociální služby aj.).

Role odborníků:

V rámci rodinné konference mají přizvaní odborníci roli poradní či informativní. Poskytují rodině potřebné informace o možnostech, službách a intervencích, které jejich organizace vykonává, stejně jako o důsledcích různých variant řešení složité situace dítěte. Není nutné, aby přítomní odborníci zůstali až do konce celého setkání (většinou se účastní pouze úvodní fáze samotného setkání, během které jsou k dispozici rodině k případnému poskytnutí informací). Pokud by rodina potřebovala během soukromého času další informace, mohou být zprostředkovány např. přes telefon. (Pavlíková, a další, 2015a)

1.3 Klíčová fáze rodinné konference

Tato kapitola je v souladu se svým názvem pro tuto bakalářskou práci „klíčová“. Bude v ní totiž popsána úloha klíčového pracovníka (zadavatele RK) ve fázi rozhodování o volbě metody sociální práce s ohroženou rodinou, která je pro realizaci RK klíčová. Navíc přímo souvisí s hlavním cílem této bakalářské práce - zjistit indikaci RK pro řešení nepříznivé situace ohroženého dítěte z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD a jejich pozitivní a negativní zkušenosti z jednotlivých fází RK. V textu bude popsán průběh přípravné fáze RK, kdy pracovník OSPOD na základě svých odborných zkušeností, případně po dohodě s administrátorem, vytipuje vhodný případ pro uspořádání RK, osloví rodinu a motivuje ji k souhlasu s uspořádáním RK. Pokud se mu podaří získat souhlas rodiny, vyplní žádost o RK a kontaktuje administrátora, který vybere vhodného koordinátora a předá mu informace nutné k uspořádání a zorganizování samotného rodinného setkání. Budu citovat i konkrétní situace ohrožení dítěte vhodné pro RK a způsoby motivace rodiny, tak jak jsou uvedeny v analýze využitelnosti RK v rámci evaluační analýzy pilotního projektu RK.

Proces rodinné konference má několik jasně vymezených fází, které znázorňuje následující obrázek 1 (Jirásek, a další, 2015 s. 25)

Obrázek 1 Proces rodinné konference

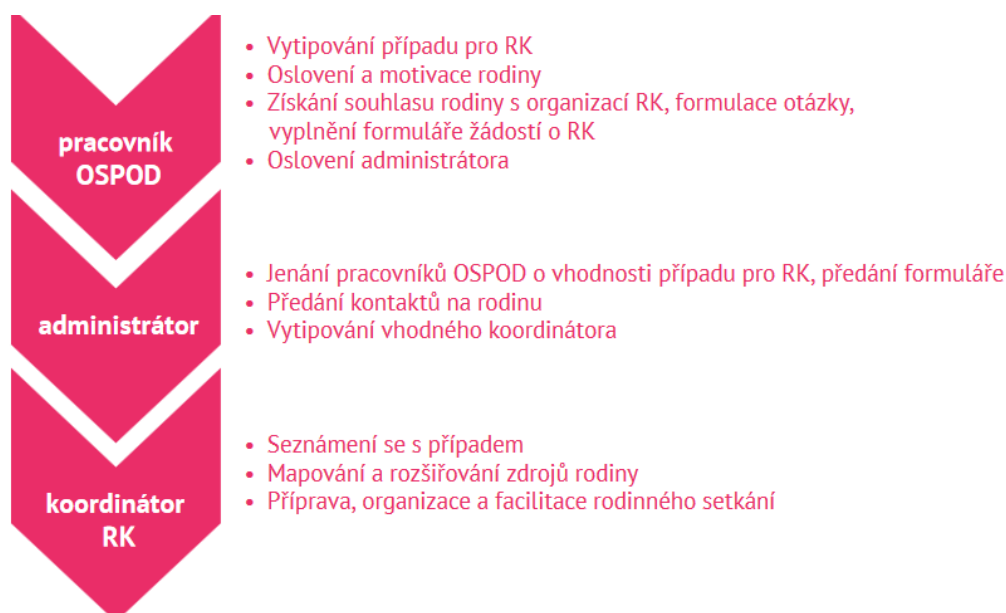
Zdroj: Evaluační analýza pilotního projektu rodinných konferencí, 2015

1.3.1 Návrh případu pro rodinnou konferenci

„Vhodně zvolený moment, ve kterém sociální pracovník nabízí rodině využití rodinné konference, je klíčový pro úspěch celého procesu rodinné konference.“ (Jirásek, a další, 2015 s. 16) Evaluační analýza například doporučuje nabízet metodu rodinných konferencí novým klientům, ale někteří sociální pracovníci se zdráhají z důvodu, že ještě dostatečně neznají klienta a jeho rodinu, což mi přijde logické – právě proto je ta „vhodnost“ momentu poměrně složitá téma. V případě změn v poměrech ohrožené rodiny – například při plánování navrácení dítěte do původní rodiny z náhradní péče však sociální pracovníci metodu RK často volí, aby zainteresovali širší rodinu a umožnili rodině vypracovat konkrétní plán podpory (například pomoc s hlídáním od prarodičů, tetiček). Takže tam se závěry evaluační analýzy shodují. Někdy je metoda využívána i jako způsob, jak získat nové kontakty na rodinnou síť a lépe poznat fungování ohrožené rodiny. Z uvedených příkladů je jasné, že vhodný moment pro nabídnutí metody rodinných konferencí je závislý na konkrétní situaci a nelze ho určit univerzálně. Navíc sociální pracovníci musí zvažovat i faktor časové náročnosti metody

– pokud řeší nějakou naléhavou situaci, volí logicky alternativní metodu případových konferencí, kterou jsou schopni zpravidla uskutečnit do dvou týdnů.

Samotný proces navržení případu pro RK se skládá z několika kroků (viz obrázek 2). (Jirásek, a další, 2015 s. 16)

Obrázek 2 Proces navržení případu pro RK

Zdroj: Evaluační analýza pilotního projektu rodinných konferencí, 2015

Výběr vhodného případu pro RK

Pokud pracovník OSPOD zjistí, že (rodina) případ, kterou řeší, by měla sama zájem nebo by byla dle jeho odborného názoru vhodná k uspořádání rodinné konference, zhodnotí ohrožení dítěte a situaci rodiny po odborné stránce, zváží, zda časová náročnost RK nemůže nějak ohrozit dítě (např. v případech, kdy hrozí odebrání dítěte z rodiny). Potom klientovi představí metodu rodinných konferencí a nabídne ji jako možnost řešení problému. Někdy je třeba rodinu přesvědčovat – respektive opakovaně motivovat, tak jak to doporučuje evaluační analýza. Další možností je konzultace případu s administrátorem. Dá se předpokládat, že s tím, jak poroste počet realizovaných rodinných konferencí, získají sociální pracovníci s výběrem více zkušeností a bude pro ně jednodušší.

1.3.2 Konkrétní situace využitelné pro rodinné konference

Na základě analýzy využitelnosti RK v rámci evaluační analýzy pilotního projektu byly vytipovány konkrétní situace ohrožení dítěte vhodné pro RK (Jirásek, a další, 2015 s. 17):

- *„když se rodina ocitne v rizikové situaci ohrožující bezpečnost, zdraví a vývoj dítěte (finanční problémy, potíže s bydlením, nemoc rodiče, vážné výchovné problémy dítěte, rodiny zanedbávající nebo nezvládající výchovu dětí, rodiny ohrožené chudobou, sociálním vyloučením, závislost na návykových látkách některého z rodičů aj.)*
- *když je nutné přijmout zásadní rozhodnutí v životě dítěte, např. posuzování návrhů na předběžné opatření, odebrání dítěte z rodiny*
- *při výchovných a školních potížích dětí, kdy je možné děti zapojit do rozhodovacího procesu a řešení, které se jich přímo dotýká*
- *když dítě přechází do nového prostředí a je třeba vytvořit plán přípravy dítěte na tuto změnu, např. nástup do ústavní výchovy, náhradní rodinné péče nebo naopak návrat dítěte z ústavní výchovy nebo náhradní rodinné péče do biologické rodiny, odchod z náhradní péče a osamostatnění na prahu dospělosti aj.*
- *když je dítě dlouhodobě umístěno mimo rodinu a je třeba průběžně vyhodnocovat podmínky umístění a hledat další možná řešení situace, tzv. revize nařízené ústavní výchovy*
- *u obtížných, nezdařených nebo selhávajících forem náhradní rodinné péče, např. výchovně náročná období dětí vyrůstajících v náhradních rodinách, pomoc rodinám s příbuzenskou formou náhradní rodinné péče, při riziku odebrání dítěte z náhradní rodinné péče“*

Evaluační výzkum ukázal, že je třeba klást velký důraz na organizaci první konference, která aktérům RK umožňuje tento přístup vyzkoušet „na vlastní kůži“ a zároveň se pro první zkušenost s RK doporučuje vybrat si, pokud možno, méně komplikovaný případ. (Jirásek, a další, 2015)

1.3.3 Motivace rodiny a její souhlas s RK

V případě, že sociální pracovník považuje RK za vhodný způsob řešení ohrožení dítěte a nabídne rodině uspořádání RK, musí zajistit souhlas (písemný) rodiny.

Klienti však metodu nemusí znát a mít z ní obavy, nebo se bát o narušení soukromí rodiny. Pracovníci OSPOD i koordinátoři v rámci evaluačního výzkumu uváděli, že spousta rodin odmítla možnost využití RK z důvodu toho, že měli strach o svou pověst v širší rodině a z veřejného otevření vzájemně nedořešených vztahů a problémů. (Jirásek, a další, 2015)

Evaluační analýza doporučuje různé způsoby motivace rodiny, např. (Jirásek, a další, 2015 s. 21):

- *„Motivace přínosem pro dítě: „Když budete oba na setkání kvůli dítěti, bude to pro něj velice silný zážitek. Vnímám, že se chcete kvůli němu domluvit. Děti budou rády, když se na konferenci všichni potkáte“*
- *Motivace aktivizací: „Vy jste teď ti, kteří mají možnost věci měnit (např. není vše jen v rukou soudu), Vy nejlépe můžete vědět, co pomůže.“*
- *Motivace podporou: „Ti, co Vás mají rádi, na setkání přijdou a pomůžou Vám.“*
- *Motivace exkluzivitou: „Ministerstvo právě pilotuje projekt nové metody, Vás jsem vybrala jako vhodné účastníky.“ (zejména u rodičů s odborným rozhledem)*
- *Pozitivní motivace: „RK je příležitost, kdy můžete jako rodina sami něco změnit“.*

1.3.4 Vyplnění žádosti o RK

V rámci jednání o možnosti uspořádat rodinnou konferenci je třeba, aby rodič dal svolení zadavateli k tomu, aby jeho osobní údaje a základní informace o situaci rodiny mohl předat administrátorovi RK. Následně sociální pracovník spolu se zástupcem rodiny vyplní formulář „Žádost o rodinnou konferenci“. Při jejím vyplňování společně se zástupcem rodiny znovu probere situaci, která byla důvodem svolání rodinné konference, identifikuje ohrožení dítěte či mladistvé osoby a formuluje základní otázku pro rodinné setkání. Žádost by měla obsahovat i základní informace, které budou užitečné pro koordinátora při komunikaci s rodinou. (Jirásek, a další, 2015)

1.3.5 Předání případu koordinátorovi RK

Jakmile je konference dohodnuta, zadavatel pošle administrátorovi vyplněnou Žádost o RK. Administrátor se následně snaží nalézt vhodného koordinátora RK, který by mohl převzít organizační stránku procesu. Důležitým úkolem pracovníka OSPOD je sdílet s administrátorem validní informace tak, aby mohl dobře instruovat koordinátora. Jde především o informace o rodině a důvodu návrhu. Koordinátor by v ideálním případě měl znát pouze základní osobní údaje rodiny, současnou situaci rodiny a důvody ke svolání RK. Koordinátor dostává kontakty na klíčové osoby z rodiny – zpravidla na matku, otce, pěstouny apod.

Koordinátor by měl zvážit, zda může nabídku přijmout, a promyslet, zda neexistují žádné překážky – např. že zná rodinu, žije blízko, zda má dostatek času. V případě souhlasu s přiděleným případem se koordinátor začne domlouvat s osobou nebo rodinou, která podala návrh, na spolupráci a termínech schůzek.

Před zahájením přípravy RK koordinátor spolu s administrátorem na základě informací o situaci v rodině určují pořadí, ve kterém bude koordinátor kontaktovat členy rodiny. Koordinátoři by se měli vždy zeptat rodiny, jaké pořadí považuje za vyhovující. Ze zkušeností koordinátorů vyplývá, že se informace o realizaci konference v rámci rodiny rychle „roznese“.

V počáteční fázi pilotního projektu se sociální pracovníci setkávali i se situací, že administrátor a koordinátor byla jedna osoba z důvodu nízkého počtu proškolených koordinátorů. (Jirásek, a další, 2015)

1.4 Příprava rodinného setkání

Tato kapitola bude popisovat proces přípravy rodinného setkání, který je časově náročný, avšak velice důležitý pro to, aby byla konference úspěšná – proto je potřeba věnovat mu velkou pozornost. Zde je nutné si uvědomit, že RK není prostředek krizové intervence, nýbrž proces, který potřebuje čas a je třeba ho řádně připravit. Spěch může vést k nedostatečné přípravě rodinných příslušníků a tím až k tomu, že se rodinní příslušníci nakonec nedostaví. Příprava konference by se však neměla zbytečně protahovat. (Pagée, a další, 2014) Přípravnou fázi má na starosti koordinátor konzultující svůj postup s administrátorem a odborníky. (Jirásek, a další, 2015)

1.4.1 Role koordinátora při přípravě rodinného setkání

Velkou část přípravy má na starosti koordinátor RK, který odpovídá za její organizaci, komunikaci s rodinnými příslušníky a dalšími potencionálními účastníky. Koordinátor je nezávislý v tom smyslu, že nemá být nijak zainteresován na výsledku setkání. Nezávislost v tomto případě znamená: nestrannost, neposkytování rad, nesdělování názorů, neposuzování a nepodsouvání řešení, neměl by předávat informace jedné strany druhé bez předchozího souhlasu. Jeho úkolem je zorganizovat konferenci v co nejširším okruhu rodiny a blízkých. (Pagée, a další, 2014) To je velice náročné a koordinátoři během rozhovorů na toto mnohokrát upozorňovali: „*Pro koordinátora je podle mě zásadní si neustále opakovat, že jeho úkolem není hodnotit ani podávat pomoc, ale pouze svolat setkání, které se bude týkat klíčové otázky, a záleží na rodině, jaké řešení zvolí a jaké další otázky přinese. Pouze s tímto pohledem může čelit manipulacím.*“ (Jirásek, a další, 2015 s. 28)

Koordinátor navštěvuje členy blízké i širší rodiny především z těchto důvodů (Jirásek, a další, 2015 s. 29):

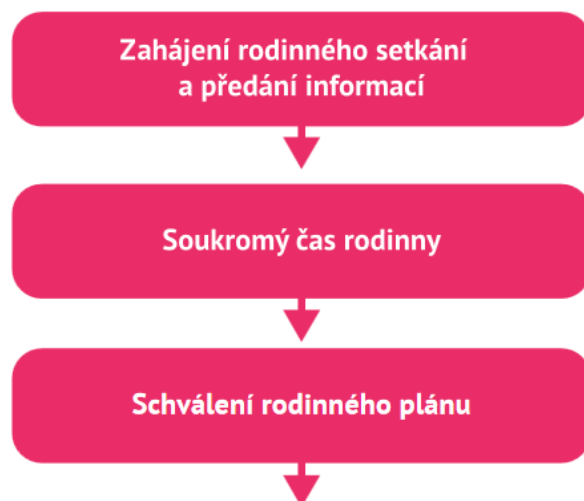
- *„aby zkontaktoval a motivoval co nejvíce rodinných příslušníků a blízkých lidí, kteří by se mohli zúčastnit rodinné konference*
- *aby tyto potencionální účastníky RK informoval o důvodech, účelu a postupu RK*
- *aby vyhodnotil faktory a rizika, které by mohly ovlivnit proces rodinné konference*
- *aby ve spolupráci s rodinou zajistil praktické podmínky pro uskutečnění rodinné konference (místo a čas, konání, občerstvení, pozvánky...)“*

1.5 Rodinné setkání

Završením celého procesu RK je vlastní rodinné setkání popsané v této kapitole. Hlavní roli v této fázi RK hraje rodina, která dle zadané otázky a pravidel, během soukromého času rodiny, tvoří rodinný plán. Budou popsány jednotlivé části rodinného setkání a kdo a proč se jich účastní. Rodinné setkání končí představením plánu rodinou a jeho schválením pracovníkem OSPOD.

Rodinné setkání se dá rozdělit do 3 hlavních částí - zahájení rodinného setkání a sdílení informací, soukromý čas rodiny, schválení rodinného plánu.

Na obrázku 3 jsou zobrazeny jednotlivé části a s nimi související popis účelu každé z těchto částí. (Jirásek, a další, 2015 s. 28)

Obrázek 3 Schéma procesu rodinného setkání

Zdroj: Evaluační analýza pilotního projektu rodinných konferencí, 2015

Rodinné setkání je zahajováno dle přání rodiny, může to být formou úvodního slova, hudbou atd. Úvodní fáze rodinného setkání je nejprve věnována uvítání všech účastníků. Poté se představí koordinátor a stručně a jasně uvede svoji funkci a roli na konferenci. Následně se představují jednotliví účastníci a uvádějí svůj vztah k dítěti, kterému je konference věnována. V této části je užitečné účastníky ocenit za to, že se setkání účastní a mají tak zájem o bezpečí dítěte. Koordinátoři seznámí účastníky s průběhem setkání, jeho jednotlivými částmi a pravidly, která by se měla během setkání dodržovat. (Jirásek, a další, 2015)

1.5.1 Zahájení rodinného setkání a předání informací

Sociální pracovník (zadavatel) v této části podává stručné a relevantní informace o problému, který by konference měla řešit. Vysvětluje, proč se konference pořádá, co je důvodem obav a jaká je otázka, na níž se během setkání bude hledat odpověď.

Je třeba, aby tyto informace byly podány srozumitelně. Měl by vysvětlit, jakou péči by bylo možné nabídnout. Pokud to je nutné, zformuluje i minimální požadavky na rodinný plán. Informace, které v této fázi poskytuje, by neměly přinášet žádné nové skutečnosti,

kteřé by mohly rodinu překvapit. Je však třeba vše formulovat tak, aby neovlivňoval rodinu při přípravě plánu.

Této fáze se kromě rodinných příslušníků a sociálního pracovníka účastní i pozvaní odborníci, kteří zde mohou rodině nabídnout své služby a poskytnout důležité informace, které potřebuje rodina ke svému rozhodování. Neměli by však předkládat žádné návrhy možných řešení, aby měla rodina prostor pro vlastní rozhodnutí.

V této části je také možnost přečíst vyjádření od nepřítomných osob. Rodinní příslušníci mohou klást otázky k objasnění některých nesrovnalostí, ale diskuse ohledně řešení by se měla konat až ve fázi soukromého času rodiny, na což by měl dohlédnout koordinátor.

Když jsou vyčerpány všechny dotazy, může začít další fáze - soukromý čas rodiny. Koordinátor v tuto chvíli požádá rodinu, aby sestavila „Plán rodiny“ splňující požadavky (Jirásek, a další, 2015 s. 39):

- *„odpovídá na danou otázku*
- *je pro dítě bezpečný*
- *úkoly jsou srozumitelné a konkrétní*
- *určuje, kdo úkoly provede*
- *určuje, do kdy jednotlivé kroky určený člověk vykoná*
- *obsahuje krizový scénář v případě nezdaru kroku stanoveného v „plánu rodiny“*
- *stanovuje, kdy a jak dojde ke zhodnocení celého plánu“*

Následně koordinátor vyzve rodinu, aby určila člověka, který plán vytvořený rodinou napíše na flipchart nebo papír, popř. prezentuje plán po soukromém čase rodiny. Pokud rodina takovou osobu nevybere, může koordinátor někoho zvolit, nejlépe osobu těšící se přirozené autoritě v rodině.

Z evaluačního výzkumu vyplývá, že tato úvodní fáze trvá zpravidla, max. 60 min. Potom obvykle následuje přestávka na občerstvení. (Jirásek, a další, 2015)

1.5.2 Soukromý čas rodiny

V této fázi odchází koordinátor i odborníci do jiné místnosti a rodina v tomto čase hledá řešení, odpovídá na základní otázku konference a vypracovává plán rodiny. Rodina by měla vypracovat plán, který je pro všechny přijatelný, realizovatelný, s rozpracovanými

úkoly a způsoby kontroly průběhu realizace plánu. Proto musí koordinátor velmi důkladně a srozumitelně vysvětlit, co se od rodiny žádá, co má plán obsahovat.

V této fázi rodina probírá informace, které se dozvěděla, a vypracovává společně plán řešení. Přítomni jsou pouze rodinou pozvaní členové a děti. Koordinátor je k dispozici rodině po celou dobu trvání soukromé části. V případě, že se diskuse nad plánem zadrhne a rodina si neví rady, může využít možnosti přivolat koordinátora. I sociální pracovník může být rodinou požádán o pomoc v případě nutnosti poskytnutí doplňujících informací. Dotazy mu lze po předchozí domluvě položit i telefonicky, je-li dočasně po dobu trvání soukromého času vzdálen. (Pagée, a další, 2014)

Důležité je, aby rodina věděla, že má tolik času, kolik potřebuje. Tato část může trvat od 30 minut až po několik hodin, dle potřeb rodiny. Někdy rodiny ukončí poradou velmi brzy, protože o věci začaly intenzivně diskutovat již v období příprav na rodinné setkání a vymyslely tak řešení problému. (Jirásek, a další, 2015)

1.5.3 Představení rodinného plánu

Po soukromé části rodina zavolá zpátky do místnosti koordinátora a sociálního pracovníka. Sociální pracovník je požádán o posouzení a případné schválení rodinného plánu, který rodina ve svém soukromém čase vytvořila. Rodinný plán může být odmítnut jen tehdy, pokud se nezaměřuje na témata, která měla být řešena, nesplňuje minimální požadavky na plán, nebo když ohrožuje dítě a je protizákonný. (Jirásek, a další, 2015)

1.6 Prvky rodinné terapie v rodinné konferenci

Jak už to v životě bývá, ne vždy se všechno povede, a i přes všechnu snahu zúčastněných se může stát, že se na rodinném setkání nepodaří plán sestavit. Proto je do této práce zařazena následující kapitola pojednávající o terapeutickém účinku rodinné konference, o němž píše například ve své diplomové práci z roku 2015 Bc. Šárka Martinovská, tehdy studentka Pražské vysoké školy psychosociálních studií.

Nabízí se srovnání rodinné konference a rodinné terapie. Rodinná konference má podle autorů terapeutický účinek právě v tom, že se obnovují rodinné vazby a rodinný systém řeší daný problém. Yalom popisuje terapeutické faktory, které utvářejí změnu ve

skupinové terapii a analogicky vstupují i do procesu rodinné konference. Jedná se o dodání naděje, univerzalitu, poskytování informací, altruismus, korektivní rekapitulaci primární rodiny, rozvoj socializačních technik, napodobující chování, interpersonální učení, skupinovou soudržnost, katarzi a existenciální faktory. (Yalom, a další, 2007)

Rodina je ovlivněna měnící se společností a politickým režimem. Mění se také postavení muže a ženy ve společnosti, což souvisí s jejich rolemi ve společnosti i v rodině. Rodinný terapeut proto klade důraz na individuální problémy a situaci v konkrétní rodině. Role koordinátora je oproti tomu role laická, ale má obdobný cíl. (Vybíral, a další, 2010)

Význam má rodinná konference i tehdy, když k žádnému rozhodnutí nedojde, ale rodina konstruktivně řešila obtíž, sdílela emoce i pocity svých členů, naslouchala si a byla pospolu. Sociální pracovníci také oceňují, že realizovaná rodinná konference jim umožní poznat fungování širší rodiny klienta a případně získat nové kontakty.

1.7 Vznik a rozvoj rodinných konferencí v České republice

Poslední kapitola teoretické části je věnována popisu zavedení metody rodinných konferencí do českého systému sociální péče o ohrožené děti a jejich rodiny. Budou uvedena základní data pilotního projektu realizovaného v roce 2014 a v závěru srovnána situace s informacemi o průběhu zavádění metody RK do systému sociální péče v některých evropských zemích.

Rozvoj rodinných konferencí v České republice úzce souvisí s potřebou provést zásadní reformu systému péče o ohrožené děti a jejich rodiny v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Do České republiky dorazil přístup „Family group conference“ v označení „rodinná konference“ v souvislosti s aktivitami několika neziskových organizací. V roce 2009 se rodinné konference jako jeden z inovativních přístupů pro práci s rodinou staly součástí metodického doporučení MPSV č. 3/2009 k vytvoření individuálního plánu péče o dítě.

Další rozvoj rodinných konferencí souvisí s projektem MPSV „Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny“, jehož cílem bylo vytvoření a rozvíjení nových postupů v systému péče o ohrožené děti. Součástí tohoto projektu bylo vytvoření národní strategie ochrany práv dětí „Právo na dětství“, která

byla schválena vládou ČR v roce 2012. Na jaře 2013 začala realizovat pilotní projekt zavádění rodinných konferencí do praxe ve službách pro rodiny s dětmi organizace Amalthea o. s. Pro účely a cíle mé bakalářské práce nemá smysl zabývat se zahraniční historií metody, protože mě primárně zajímají zkušenosti OSPODu s touto metodou a proces jejího zavedení v ČR. (Jirásek, a další, 2015)

1.7.1 Pilotní projekt rodinných konferencí a porovnání se zahraničím

Od jara 2014 byly v rámci projektu MPSV „Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny“, konkrétně klíčové aktivity „Podpora vzniku nových typů pracovních pozic na trhu práce ve službách v oblasti náhradní rodinné péče“ zaváděny rodinné konference do českého prostředí. Hlavním cílem tohoto projektu je komplexní systémová změna péče o ohrožené rodiny s dětmi. Mezi dílčí cíle patří i zvyšování odborné a profesní kvalifikace pracovníků v systému péče o ohrožené děti a rodiny, podpora multidisciplinární spolupráce všech účastníků systému, pilotní odzkoušení sítě služeb pro práci s ohroženými dětmi a rodinami se zaměřením na prevenci umístování dětí do pobytové péče.

MPSV za tímto účelem oslovilo pracovníky z nizozemské centrály pro rodinné konference Eigen Kracht Centrale (v překladu doslova „Vlastní silou“).

V průběhu jara a léta 2014 proběhlo několik seznamovacích seminářů o tématu rodinných konferencí. Tyto semináře byly zaměřeny zejména na pracovníky OSPOD, zástupce krajů a odbornou veřejnost. Na základě zájmu konkrétních krajů a pracovišť OSPOD pak bylo holandskými lektory (Rob van Pagée, Hedda van Lieshout) proškoleny 50 sociálních pracovníků OSPOD z 35 pracovišť v osmi krajích České republiky. Zároveň bylo ve třech bězích na třídním semináři proškoleny celkem cca 57 koordinátorů (do projektu se aktivně zapojilo 47 koordinátorů) a 7 administrátorů rodinných konferencí. (Jirásek, a další, 2015)

Tím je obecně popsáno zavedení RK u nás. Z popisu je zřejmé, že systém spojuje centrální instituce a neziskové organizace prostřednictvím administrátorů pro jednotlivé kraje zapojené do projektu. Pro porovnání zbývá zmínit, jak probíhalo zavádění RK v Evropě. V zemích Skandinávského poloostrova začaly být RK používány již v letech 1995 až 2003 a praxe jejich používání je zde velmi propracovaná. Norský systém je centralistický, řízený státními institucemi, zodpovědnými jak za standardy provádění

rodinných konferencí, tak za nábor a školení koordinátorů. Rozdílná situace je v Nizozemsku, kde rodinné konference zastřešuje nevládní organizace. Díky nizozemské organizaci dochází k rozšiřování přístupu RK do ostatních evropských států, zejména do států střední a východní Evropy. V Německu, kde se s realizací RK započalo v roce 2006, byl počátek jejich používání velmi pomalý. (Straub, 2012)

1.8 Shrnutí teoretické části

Cílem teoretické části bylo představit východiska pro praktickou část bakalářské práce. Tato část byla zaměřena na nové metody sociální práce s rodinou vycházející ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí a transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny. Orgány sociálně-právní ochrany dětí jsou vypracovávány individuální plány ochrany dětí, jejichž hlavním cílem je zajistit pro dítě nejvhodnější výchovné prostředí, jímž je rodina. V praxi jsou k tomuto účelu využívány a zákonem určeny případové konference. Přístupem, který ponechává odpovědnost za řešení obtížné situace rodinám, jsou právě rodinné konference. Rodinné konference vrací rodině nejen kompetence, ale i její sounáležitost a mají i terapeutický účinek. Proto byla metoda rodinných konferencí popsána v širších souvislostech, aby bylo jasné, že nejde jen o novou metodu, ale zcela nový přístup k rodinám klientů.

2 METODICKÁ ČÁST

V metodické části bakalářské práce budou vymezeny hlavní a dílčí cíle výzkumu, které pomocí transformační tabulky transformuji do tazatelských otázek. Dále zdůvodním vybranou výzkumnou strategii, popíši průběh výzkumu a charakteristiku souboru respondentů. V závěru pak shrnu výsledky výzkumu a pokusím se na základě jejich vyhodnocení zjištěné poznatky zobecnit a stanovit doporučení pro pracovníky OSPOD.

2.1 Cíl výzkumu

Hlavním poznávacím cílem výzkumu je **„Zjistit indikaci RK pro řešení nepříznivé situace ohroženého dítěte z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD a jejich pozitivní a negativní zkušenosti z jednotlivých fází RK.“** V obecné rovině bych chtěla zjistit, proč se RK zatím nevyužívají v práci OSPOD tak široce, jak předpokládala evaluační analýza. Je sice logické, že se jedná u nás o relativně novou metodu sociální práce, a i zkušenosti ze zahraničí – například Německa, hovoří o postupném nástupu využívání metody, ale zdá se, že některé OSPOD při své práci metodu nevyužívají (nebo pouze mimořádně). Ke zjištění, proč tomu tak je, využiji samotné pracovníky OSPOD, se kterými povedu rozhovory. Byla bych ráda, kdyby výsledek této bakalářské práce přinesl objasnění toho, k čemu jsou vlastně v současné době RK využívány. Nezdá se, že by se jednalo o univerzální metodu na všechny situace, tak jak je někdy prezentováno na základě zahraničních zkušeností z převážně anglicky mluvících zemí. Od těch pracovníků OSPOD, kteří se už s metodou setkali, bych se ráda dozvěděla, co by dle jejich názoru přispělo k dalšímu rozvoji metody RK při práci s ohroženou rodinou u nás.

V předchozích kapitolách jsem vymežila základní pojmy týkající se výzkumné otázky. K tomu, abych na tuto otázku mohla detailně odpovědět, definovala jsem si následující dílčí výzkumné cíle:

DVC 1: Zjistit, kdy je z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD metoda RK indikována k řešení nepříznivé situace ohrožených dětí a kdy naopak nikoliv, a z jakých důvodů.

- DVC 1.1: Zjistit, v jakých situacích je z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD metoda RK indikována k řešení nepříznivé situace ohrožených dětí.

- DVC 1.2: Zjistit, u jakých typů klientů je z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD metoda RK indikována k řešení nepříznivé situace ohrožených dětí.
- DVC 1.3: Zjistit, jaké metody jsou z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD zvažovány jako alternativa RK, a na základě čeho se rozhodují při volbě mezi nimi.

DVC 2: Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD v přípravné fázi RK.

- DVC 2.1: Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD v přípravné fázi RK při spolupráci s administrátory RK.
- DVC 2.2: Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD v přípravné fázi RK při spolupráci s koordinátory RK.
- DVC 2.3: Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD s časovou náročností přípravné fáze RK.

DVC 3: Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD s fází realizace rodinného setkání.

- DVC 3.1: Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD s účastí dítěte na rodinném setkání.
- DVC 3.2: Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD s tvorbou plánu přímo rodinou.

2.2 Zdůvodnění vybrané výzkumné strategie

Jako výzkumnou strategii jsem zvolila kvalitativní metodu. Důvodem pro toto rozhodnutí bylo, že budu zkoumat konkrétní subjektivní názory pracovníků OSPOD, kteří mají se zkoumanými RK osobní odbornou zkušenost. To vzhledem k charakteru výzkumné otázky, jejíž součástí je i „**zjišťování pozitivní a negativní zkušenosti z jednotlivých fází RK**“, odpovídá doporučením z literatury - např. Hendl (2005 s. 161) uvádí, že „*volba metody se má řídit výzkumným problémem.*“ Samotnou kvalitativní výzkumnou strategii definují například autoři (Švaříček, a další, 2007 s. 17) takto: „*Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém*

vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“ Protože jak také píše Hendl (2005 s. 49): „*Neexistuje jediný obecně uznávaný způsob, jak vymezit nebo dělat kvalitativní výzkum*“, tak je logicky nedostatkem kvalitativního výzkumu, že jeho výsledky často představují sbírku subjektivních dojmů. Díky nestrukturovanosti lze tento výzkum, na rozdíl od kvantitativního výzkumu, těžko aplikovat. Protože se pracuje s omezeným počtem jedinců, vznikají obtíže při jeho zobecňování. (Hendl, 2005) Přes tyto nedostatky je dobré vědět, jak píše (Disman, 2011 s. 289): „*že posláním kvalitativního výzkumu, je porozumění lidem v sociálních situacích.*“ Navíc vzhledem ke skutečnosti, že zkoumám stále ještě novou začínající metodu sociální práce, hodí se i další vlastnost zvolené výzkumné strategie – a sice že podle Dismana poskytuje (2011 s. 286): „*kvalitativní výzkum mnoho informací o velmi malém počtu jedinců.*“ Metodou polostrukturovaných rozhovorů byla získána data pro následný výzkum. Tento typ rozhovoru charakterizuje Hendl (2005 s. 164): „*polostrukturované dotazování, jež se vyznačuje definovaným účelem, určitou osnovou a velkou pružností celého procesu získávání informací.*“. Dotazování tohoto typu označuje Hendl jako rozhovor pomocí návodu (návodem se rozumí seznam otázek či témat, která je třeba probrat). Data získaná pomocí rozhovorů byla přepsána do textové podoby a následně dále zpracována.

2.3 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek

Tabulka č. 1: Transformační tabulka

Dílčí výzkumný cíl	Dílčí výzkumný cíl 2. řádu	Indikátory	Sada tazatelských otázek
Zjistit, kdy je z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD metoda RK indikována k řešení nepříznivé situace ohrožených dětí a kdy naopak nikoliv, a z jakých důvodů.	Zjistit, v jakých situacích je z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD metoda RK indikována k řešení nepříznivé situace ohrožených dětí.	situace klienta	1. Pro jaké situace ohrožení dítěte zvažujete využití RK? 2. Pro jaké situace ohrožení dítěte je podle Vás metoda RK nevhodná?

	Zjistit, u jakých typů klientů je z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD metoda RK indikována k řešení nepříznivé situace ohrožených dětí.	typ klientů	<p>3. U jakých typů klientů nejčastěji řešíte případy ohrožených dětí a nabízíte jim jako možné řešení uspořádání RK?</p> <p>4. Jak reagují klienti čerstvě zařazení do evidence OSPOD na nabídku uspořádání RK?</p> <p>5. Jak reagují klienti, kteří jsou dlouhodobě v evidenci OSPOD a došlo u nich k výrazné změně rodinné situace (stěhování, změna zaměstnání, nástup výkonu trestu rodiče) na nabídku uspořádání RK?</p>
	Zjistit, jaké metody jsou z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD zvažovány jako alternativa RK, a na základě čeho se rozhodují při volbě mezi nimi.	alternativní metody kritéria rozhodnutí	<p>6. Jaké metody řešení situace ohroženého dítěte zvažujete jako alternativu k RK?</p> <p>7. Podle jakých kritérií se rozhodujete mezi metodami?</p> <p>8. Jaký je nejčastější nebo nejdůležitější důvod k volbě alternativní metody místo RK?</p>
Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD v přípravné fázi RK.	Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD v přípravné fázi RK při spolupráci s administrátory	spolupráce s administrátory	<p>9. Jaké pozitivní zkušenosti máte s administrátory RK?</p> <p>10. Jaké negativní zkušenosti máte s administrátory RK?</p>

	RK.		11. Co by se podle Vás dalo v přípravné fázi RK na spolupráci s administrátory zlepšit?
	Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD v přípravné fázi RK při spolupráci s koordinátory RK.	spolupráce s koordinátory	12. Jaké pozitivní zkušenosti máte s koordinátory RK? 13. Jaké negativní zkušenosti máte s koordinátory RK? 14. Jak vnímáte civilnost koordinátorů a fakt, že nejde o profesionály z oboru?
	Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD s časovou náročností přípravné fáze RK.	časová náročnost přípravné fáze RK	15. Může podle Vás časová náročnost přípravy RK představovat pro ohrožené dítě nějaké riziko? 16. Můžete srovnat časovou náročnost přípravy RK s časovou náročností při použití jiných metod?
Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD s fází realizace rodinného setkání.	Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD s účastí dítěte na rodinném setkání.	účast dítěte na rodinném setkání	17. Jaká pozitiva má podle Vás účast ohroženého dítěte na RK? 18. Jaká rizika má podle Vás účast ohroženého dítěte na RK?
	Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD	tvorba plánu rodinou	19. Jakou máte zkušenost s kvalitou plánů vytvořených na RK rodinou?

	s tvorbou plánu přímo rodinou.		20. Setkala jste se s tím, že rodina nebyla schopna během RK plán vytvořit a z jakého důvodu?
--	--------------------------------	--	---

Zdroj: vlastní

2.4 Zdůvodnění vybraného výzkumného vzorku a jeho charakteristika

Od administrátorky z chrudimského RK centra (podle kvalitativní strategie bych ji mohla označit jako tzv. gatekeepera, kterého popisuje Hendl (2005 s. 152): „*osobu umožňující výzkumníkům pobyt v terénu a přístup k zajímavým jedincům a skupinám.*“) jsem dostala kontakty na celkem 15 pracovníků ze šesti pracovišť OSPOD v Pardubickém a Královéhradeckém kraji. Respondenti byli dopředu osloveni, zda by byli ochotni zúčastnit se výzkumu za účelem tvorby bakalářské práce. Rozhodla jsem oslovit sociální pracovníky z vícero OSPOD, protože výběr respondentů byl ohraničen podmínkou alespoň minimálního počtu realizovaných RK. Protože některé kontakty, které jsem získala, neměly v době dotazování ještě RK dokončenou nebo z její realizace z různých příčin sešlo, byla jsem nakonec ráda, že se mi podařilo uskutečnit alespoň šest rozhovorů s pracovníky, kteří měli zkušenost s realizací dvou až tří RK. Z hlediska role v metodě RK šlo ve všech případech o záměrný výběr zadavatelů RK z řad pracovníků OSPOD, tak jak to vyplývá z cíle mého výzkumu.

Rozhovory s respondenty probíhaly telefonicky, a to především z toho důvodu, že vybraní respondenti byli rozmístěni na území dvou krajů České republiky a osobní setkání s každým z nich by bylo zbytečně náročné jak časově, tak nákladově. Tento způsob vedení rozhovoru přináší výhody nejen v otázce ušetření nákladů na cestování, ale i možnost získání dalších kontaktů na osoby, které by se jinak do výzkumu nezapojily (otázkami typu: „Má některý z vašich kolegů za sebou také realizovanou RK?“). Rovněž pro respondenty, kteří byli značně časově zaneprázdnění, byla forma rozhovoru pomocí telefonu organizačně jednodušší. Rozhovor bylo možné provést i v pozdních večerních hodinách, případně neplánovaně v okamžiku, kdy se respondentovi uvolnil nečekaně denní rozvrh. Nezanedbatelný je i pocit anonymity respondenta, který je u telefonního rozhovoru vyšší. Respondenti dostali výzkumné otázky předem elektronicky prostřednictvím emailu, aby se mohli na telefonický hovor

připravit a během samotné realizace rozhovoru sloužily tyto otázky jako osnova, která byla dále rozvíjena podle sdílnosti a zkušeností jednotlivých respondentů. Rozhovory byly se souhlasem respondentů nahrávány pomocí mobilní aplikace a následně byl zhotoven přepis rozhovoru, který byl dále vyhodnocován. Rozhovory proběhly v měsících prosinec 2019 a leden 2020.

Tabulka č. 2: Respondenti

označení respondenta	další relevantní informace
SP1	2xRK, OSPOD Dobruška
SP2	2x RK, OSPOD Chrudim
SP3	2x RK, OSPOD Nové Město nad Metují
SP4	2x RK, OSPOD Ústí nad Orlicí
SP5	3xRK, OSPOD Dobruška
SP6	2x RK, OSPOD Holice

Zdroj: vlastní

2.5 Způsob zpracování získaných údajů

Data získaná pomocí rozhovorů byla transkripcí převedena do textové podoby a následně dále zpracována. Na proces transkripce byl kladen velký důraz, aby nedošlo ke znehodnocení materiálu, jak uvádí Miovský (2006 s. 205): „*Transkripce má pro výzkum značný význam a jejím prostřednictvím lze např. zbytečně přicházet o cenná data, zkreslovat data, ale také posílit interpretační bázi atd.*“ Pro zpracování výzkumu byla podstatná téměř výhradně obsahová složka odpovědí, proto bylo provedeno očištění dat od dílčích projevů řeči. Miovský k redukci prvního řádu píše (Miovský, 2006 s. 210): „*Nejjednodušší formou redukce prvního řádu je vynechávání všech částí vět, které nesdělují nějakou identifikovatelnou explicitně vyjádřenou informaci. Vynecháváme tedy různé zaznamenané zvuky, slova tvořící pouze tzv. slovní vatu atd. Text dále bývá očištěn od výrazů, jejichž přítomnost spíše narušuje plynulost a které samy nenesou žádnou další informaci.*“ Následně byla upravená data podrobena kódování tak, aby je bylo možné zpracovat a označit tematické celky. Tyto celky byly posléze vyhodnoceny prostřednictvím metody vytváření trsů. Metoda vytváření trsů byla využita pro seskupení výroků jednotlivých respondentů do skupin dle vzájemného

tematického překryvu. Jak uvádí Miovský (2006 s. 221): „Metoda vytváření trsů slouží obvykle k tomu, abychom seskupili a konceptualizovali určité výroky do skupin, např. dle rozlišení určitých jevů, místa, případů atd. (...) Společným znakem takového trsu může být například tematický překryv, tj. když vyhledáváme ve výrociích osob všechny takové pasáže, které se týkají jednoho úzce ohraničeného tématu.“

2.6 Rizika výzkumu z hlediska etiky a validity

Největším rizikem pro mě byla časová náročnost realizace osobních rozhovorů. Pro výzkum se mi podařilo sehnat 6 respondentů a z důvodu ušetření času byly rozhovory uskutečněny telefonicky, rozhovor trval průměrně 20 minut. Časovou náročnost jsem se dále snažila zmírnit tím, že jsem připravené otázky zasílala respondentům ještě před samotným telefonátem, aby se mohli na rozhovor předem připravit a rozmyslet si své odpovědi. Rozhovory jsem si souhlasem respondentů nahrávala, abych předešla riziku zkreslení odpovědí. Z etického hlediska jsem řešila jen anonymitu respondentů, proto jsou identifikováni jen počtem realizovaných RK a příslušností k danému OSPOD, aby nebyli snadno dohledatelní. Z hlediska validity je třeba mít na paměti, že výsledky kvalitativního výzkumu často představují sbírku subjektivních dojmů (jak respondentů, tak samotné osoby výzkumníka) a z důvodu nestrukturovanosti a nízkého počtu respondentů nelze výsledky snadno aplikovat a zobecnit.

3 POPIS A INTERPRETACE DOSAŽENÝCH VÝSLEDKŮ

Tato kapitola se věnuje hledání odpovědí na dílčí výzkumné cíle a jejich následnou interpretaci. Každé z dílčích výzkumných otázek bude věnována jedna podkapitola a bude doplněna citacemi respondentů. Následovat bude souhrn odpovědí na dílčí výzkumné cíle doplněný o další podstatné zjištěné informace. Pro úplné využití získaných dat uvádím i odpovědi, které zazněly ojediněle a jsou pro vyhodnocení výzkumu významné. Odpovědi jsou zaznamenány tak, jak byly respondenty uváděny, a jsou psány kurzívou.

3.1 DVC 1: Zjistit, kdy je z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD metoda RK indikována k řešení nepříznivé situace ohrožených dětí a kdy naopak nikoliv a z jakých důvodů.

Pomocí tohoto cíle jsem se snažila zjistit, pro **jaké situace a typy klientů** zvažují pracovníci OSPOD nabídku metody RK klientům, jaká jsou **kritéria**, podle kterých se rozhodují mezi RK a **alternativními metodami**.

DVC 1.1: Zjistit, v jakých situacích je z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD metoda RK indikována k řešení nepříznivé situace ohrožených dětí.

V rámci dílčího výzkumného cíle nižšího řádu se budu zabývat prvním indikátorem, kterým je **vhodnost či nevhodnost situace** ohrožení dítěte pro uspořádání RK.

Indikace RK

Informanti identifikovali čtyři znaky situací, kdy je vhodné svolat RK. Za prvé se jednalo o **potenciál rodiny**, který chápali jako schopnost rodiny aktivně řešit nepříznivou situaci. Sociální pracovníci indikaci spojovali s vlastní důvěrou v takovýto potenciál, jak vypověděl například SP2: „*Musím zvažovat, jestli na to ta rodina má...*“.

Jako druhou indikací se jevila **schopnost vzájemné komunikace** mezi členy rodiny. Potenciál řešit situaci sám o sobě nestačí, podstatné jsou také vztahy v rodině, které musí umožňovat konstruktivní komunikaci, jak ukazuje výrok informanta SP5: „... *rodina, kde jsem cítila potenciál, že mají na to, aby si prostě jenom vyříkali věci...*“.

Třetí typ indikace byl spojen s **konkrétní nepříznivou situací** v rodině. Informanti považovali svolání RK při splnění předchozích podmínek za vhodné v situaci, kdy hrozí odebrání dítěte z rodiny, kdy se zvažuje návrat dítěte do rodiny, nebo kdy se u dítěte objevují výchovné problémy.

Čtvrtá indikace souvisela s potřebou hledat **zdroje řešení v rodině**. RK je vhodné podle informantů zvolit za situace, kdy je náročné z běžné individuální komunikace s klienty zjistit ochotu jejích členů převzít péči o dítě. Tuto indikaci uvedla SP4, která popisovala, že RK využila z důvodu, kdy bylo třeba *„zmapování rodiny jako takové, kdo by se mohl starat o dítě, takže asi když by dítě odcházelo z rodiny, jestli by byl někdo v rámci širší rodiny, kdo by se o to dítě mohl starat.“*

Kontraindikace RK

Nevhodné situace, které informanti identifikovali, lze rozdělit do několika skupin. Společným znakem první skupiny je **naléhavost a závažnost ohrožení dítěte**. Jedná se o případy, kdy má dojít k odebrání dítěte ze závažných důvodů, jako je fyzické násilí a sexuální zneužívání.

Další skupina důvodů, kdy není RK vhodná, souvisí s aktuálním stavem rodiny, respektive její **nefunkčností a neschopností komunikace**. Jedná se o nové případy, kdy je rodina zahlcena nějakým aktuálním sporem a nemá zájem komunikovat a ani není schopná vidět pomocné zdroje ve svém okolí, jak uvedla SP5: *„Metoda RK mi přijde méně vhodná, když není kámen na kameni, když rodina nefunguje nebo nespolupracuje...“*. Může se také stát, že sociální pracovník už rodinu klienta zná a má situaci v ní zmapovanou. Pak by uspořádání RK nepřineslo pravděpodobně nic nového, jak vypověděl SP6: *„... že bych tu rodinu měla kompletně zmapovanou, že bych věděla, že tam není nikdo kompetentní k tomu, co by zlepšilo situaci toho dítěte.“*

Poslední kontraindikace se netýká přímo funkčnosti rodiny jako takové, ale **problémů dítěte mimo rodinu**. Informant SP1 uvedl, že neuvažuje o RK v případech, když má dítě výchovné problémy ve škole. To by se dalo zobecnit na další podobné situace, kdy je lepší problém řešit s konkrétní organizací či zajistit pomoc odborníků.

DVC 1.2: Zjistit, u jakých typů klientů je z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD metoda RK indikována k řešení nepříznivé situace ohrožených dětí.

V tomto dílčím výzkumném cíli nižšího řádu je indikátorem **typ klientů**, pro které připadá v úvahu uspořádání RK.

Identifikace vhodných klientů

V otázce na vhodný typ klientů informanti nejčastěji uváděli sociálně znevýhodněné **klienty, řešící rodičovský konflikt a kompetence**. Přičemž je podle nich důležitá i podmínka **existence podpory širší rodiny**, tak jak uvedl **SP1**: *„Rozvětvené rodiny, které jsou schopné domluvit se na spolupráci“*. Naopak omezující podmínkou je souhlas rodiny s uspořádáním RK, kdy část klientů z **obavy o ztrátu soukromí** RK odmítá. Pro sociální pracovníky je důležitá důvěra v to, že **rodina je schopna efektivní komunikace**. Tedy, že si budou schopni problém v rámci rodinného setkání tzv. „vyříkat“, což popsala **SP5**: *„...výchovné kompetence byly nedostatečné a nedokázali si věci vyříkat. Báječná věc na těch RK je, že se ty rodiny setkají dohromady, a že určité věci slyší všichni ...a můžou reagovat na to co, řeknou ostatní.“*

Vliv doby evidence klientů

Zkoumána byla i otázka typu klientů z pohledu délky evidence na OSPOD. Důvodem dotazování na toto téma bylo doporučení **vyplývající z evaluační analýzy** oslovovat nové klienty a dlouhodobé klienty, u nichž došlo k výrazné změně situace. V případě nových klientů informanti uvedli, že **potřebují delší čas na poznání rodiny klienta**, a proto se zdráhají RK nabízet. Respondentka **SP6** k tomu uvedla: *„Takhle rychle nenabízím RK, nejdříve to zkusíme v rámci jejich kompetence a pak zjišťuji, kde je ten problém, co tam nefunguje.“*

Naopak **v případě dlouhodobých klientů** se názory informantů vesměs shodují s doporučením, že až na vyloženě beznadějně (pasivní) klienty je metoda RK po seznámení se s rodinou **vhodná na řešení umístění dítěte**. Respondentka **SP4** uvádí: *„Nabízíme to určitě. V odebrání dítěte to nabízíme hodně, protože jsme si vědomi toho, že přednost v péči o to dítě má rodina. Když nemáme tu rodinu zmapovanou, tak k tomu využíváme RK, abychom měli jistotu, že o to konkrétní dítě se rodina dokáže postarat a teď myslím i tu širší rodinu.“* Při řešení umístění dítěte lze možná na RK pohlížet i jako na přípravu rodiny a možnost informovat širší rodinu, co se chystá. Zda má RK

na rodinu v takovém případě i **terapeutický účinek**, by bylo na další zkoumání. Další zajímavou zkušenost zmínila SP2: „*Mám zkušenosti s jednou rodinou, rodina byla opravdu dlouho v evidenci OSPOD, možná takových 10 let. Tato rodina na to reagovala docela dobře, jim to rozbilo takový stereotyp, že to byla nová metoda, kdy se mohou aktivně podílet, vymýšlet řešení té své situace.*“ Oproti čerstvě zařazeným klientům, tedy alespoň podle mého vzorku, je výrazná změna rodinné situace dlouhodobých klientů vhodnějším okamžikem k nabídce RK.

DVC 1.3: Zjistit, jaké metody jsou z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD zvažovány jako alternativa RK a na základě čeho se rozhodují při volbě mezi nimi.

V tomto dílčím výzkumném cíli jsou indikátorem **alternativní metoda**, která připadá v úvahu místo uspořádání RK a **kritéria**, podle kterých se sociální pracovníci rozhodují.

Alternativní metody RK

Informanti identifikovali jako **prioritní alternativu případové konference**. Dále zvažují možnost konzultace na pracovišti OSPOD a využití rodinné terapie u psychologa. Respondentka SP4 popsala, že někdy musí sociální pracovník **rozhodnout na základě toho, co aktuálně potřebuje**: „*Někdy to rozhodneme sami, protože potřebujeme, aby to byla forma případové konference, když máme zmapovanou tu rodinu, tak jdu do případové konference, a kde tu rodinu širší zmapovanou nemám, tak jdu do rodinné konference.*“

Kritéria pro volbu alternativy

V odpovědích informantů lze vysledovat čtyři základní indikátory ovlivňující jejich rozhodování. Prvním indikátorem je **čas potřebný na uskutečnění RK**, respektive případové konference, který se u daných metod zásadně liší, protože případové konference si sociální pracovník řídí sám a je schopen ji svolat v naléhavých případech i do týdne.

Druhým způsobem rozhodování informantů je **hledisko závažnosti řešeného případu**, jak uvedla SP2: „*lehčí případy, takový to na pomezí ohroženého dítěte – rodinná konference / odebrání dítěte – případová konference.*“

Třetí indikátor navazuje na závažnost případu, protože u vážnějších problémů je často **potřeba přizvat odborníky**, jak uvedla SP1 záleží: „*Zda se jedná o problém vyžadující*

přítomnost odborníků (pedagog, psycholog, lékař) – případová konference, zda se jedná o problém v úzké rodině (otec, matka, dítě) – rodinný psycholog...“

Nakonec se alternativní přístup zvažuje také u nejzávažnějších případů, kde informanti předpokládají, že situaci bude řešit soud a bude potřeba oficiálních výstupů, jak uvedla SP2: *„Když potřebujeme podklady pro ten soud, třeba, že potřebujeme jasné řešení.“* logicky volí **případové konference, které jsou na rozdíl od RK uzákoněny**: *„V zákoně je, že jsme povinni pořádat případové konference při řešení konkrétních situací ohrožených dětí a rodin. Takže tu případovou konferenci máme v zákoně, zatímco ty RK je nějaká alternativa.“*

3.2 DVC 2: Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD v přípravné fázi RK.

Pomocí tohoto cíle jsem se snažila zjistit zkušenosti pracovníků OSPOD z přípravné fáze RK, nejen **pozitiva negativa spolupráce s administrátory a koordinátory**, ale i **časovou náročnost** této fáze RK.

DVC 2.1: Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD v přípravné fázi RK při spolupráci s administrátory RK.

V tomto dílčím výzkumném cíli je indikátorem **spolupráce s administrátory** a co by se na ní mohlo podle názoru pracovníků OSPOD zlepšit.

Hodnocení spolupráce s administrátory

Práci administrátorů hodnotí informanti kladně a oceňují pomoc s přípravou RK, jak uvedla SP3: *„Jsem spokojená, vždy proběhlo vše tak, jak jsme se dohodli.“* Negativní zkušenosti jsem nezaregistrovala, jen připomínku na možnost **doškolení nově příchozích pracovníků OSPOD administrátory** od SP2: *„Nebylo by od věci představit tu metodu OSPODu nebo ostatním kolegyním, tady se obměňuje ten kolektiv a třeba by to potom bylo využívanější.“* Ze zkušeností informantů vyplývá, že spolupráce s administrátory je již **zavedená a bez problémů**.

DVC 2.2: Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD v přípravné fázi RK při spolupráci s koordinátory RK.

V tomto dílčím výzkumném cíli je indikátorem **spolupráce s koordinátory** a jak pracovníci OSPOD vnímají fakt, že nejde o profesionály v oboru.

Hodnocení spolupráce s koordinátory

Pozitivně byla hodnocena flexibilita a komunikativnost koordinátorů vůči rodině a pracovníkům OSPOD, viz názor SP3: *„efektivní vedení RK, přenechání kompetencí rodině, pomoc OSPOD, kdy koordinátor po zadání zakázky vše koordinuje a následně jsme v telefonickém spojení.“* Zajímavější byly názory na civilnost koordinátora a jaké to má výhody. Informanti **oceňovali nestrannost koordinátorů**, jejich „zdravý selský rozum“ a to, že se jim nepletou do odborných záležitostí, jak uvedla opět SP3: *„Můžou být více nestranní, ale i naopak. Zdravý selský rozum je někdy přínosnější než profesionál.“* To je informanty vnímáno jako **rozdíl mezi RK a případovými konferencemi**, kde se může stát, že se sejde více odborných názorů. Jeden z informantů vyjádřil obavy, jak koordinátoři zvládnou agresivní, útočné a manipulativní klienty. Z negativních zkušeností byla zmíněna jen organizační záležitost týkající se volby víkendových termínů rodinných setkání k zajištění potřebné účasti, jak zmínila SP6: *„RK jsou víkendy, odpoledne, a to je narušení mého soukromého času.“*

DVC 2.3: Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD s časovou náročností přípravné fáze RK.

V tomto dílčím výzkumném cíli je indikátorem **časová náročnost přípravné fáze RK** a jak pracovníci OSPOD vnímají rizika plynoucí z její délky pro ohrožené dítě v porovnání s jinými metodami.

Rizika časové náročnosti přípravné fáze RK

Z odpovědí informantů bylo patrné, že si dobře **uvědomují časovou náročnost přípravné fáze RK** a chápou ji jako danou vlastnost metody. Zároveň jsou schopni se **na základě této znalosti rozhodovat**, jak už se řešilo při indikaci RK, je pro akutní a dítě ohrožující případy využívána metoda případových konferencí, kterou lze svolat za týden max. dva. Navíc pracovník OSPOD má nad stanovením termínu přímou kontrolu a může tak **minimalizovat riziko prodloužení v případě ohrožení dítěte**. Respondenti

jsou si velice dobře vědomi rozdílů v obou metodách, jak plyne z odpovědi SP3: „*Nejrychlejší je asi případová konference, neboť máme k dispozici na oddělení moderátora a domlouváme vše podle diářů, akutní případovou konferenci lze svolat během týdne. RK trvá průměrně dva měsíce*“ a rozdíly jsou také v možnosti ovlivnit termíny, jak se vyjádřila SP5: „*Případovou konferenci pořádáme my, tak tam ten datum můžeme nějak dejme tomu ovlivnit, komunikací s těmi odborníky. U RK ten čas úplně ovlivnit nemůžeme.*“

3.3 DVC 3: Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD s fází realizace rodinného setkání.

Pomocí tohoto cíle jsem se snažila zjistit zkušenosti pracovníků OSPOD ze samotného rodinného setkání. Zajímalo mě jejich názor na **účast dítěte na setkání** a zkušenosti s **kvalitou a dodržováním plánů** vytvořených rodinou.

DVC 3.1: Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD s účastí dítěte na rodinném setkání.

V tomto dílčím výzkumném cíli je indikátorem **účast dítěte** na rodinném setkání, a jaký názor na ní pracovníci OSPOD mají.

Dítě středem zájmu

Názory informantů na účast dítěte a možnost se během RK vyjadřovat odpovídají poznatkům z dostupné literatury k metodě RK. Informanti uvedli, že u dětí starších 10 let lze očekávat už i **aktivní účast na RK**, jak uvedla SP4: „*Vidíme to dítě v jiné situaci než při návštěvě v rodině nebo ve škole, což je příjemný... vidíme, jak to dítě reaguje na ty další členy rodiny, a pokud je to dítě větší třeba okolo 10 let, mělo by vědět, co se dohodlo, jak se to dohodlo, co a jak to bude dál.*“ Pro sociální pracovníky je přínosem i možnost vidět, **jak dítě reaguje na členy své rodiny v přirozenějším prostředí** než přímo na OSPODu. Menší děti mají spíše jen pozitivní **psychologický účinek na ostatní účastníky RK** z řad rodiny. Informanti uvedli možné riziko pro dítě, kterým by podle jejich názoru mohl být „střet s realitou“, pokud doma matce tvrdí něco a při návštěvě otce tvrdí zase něco jiného, jak uvedla SP3: „*Často jsou děti v situaci, že doma matce tvrdí něco a při návštěvě otce tvrdí zase něco jiného. Při RK může nastat nepříjemná*

konfrontace dítěte se svými tvrzeními matce a otce. Přitom dítě jenom balancuje a hledá si bezpečnou pozici uprostřed konfliktu.“ Další rizika jako strach, traumatický zážitek v případě hádky, nebo zklamání z průběhu RK, jsou také součástí reality (i při jiných metodách řešení). Informanti také upozorňovali, že děti citlivě vnímají zvýšený zájem o svou osobu během přípravy RK a realizace rodinného setkání.

DVC 3.2: Zjistit, jaké pozitivní a jaké negativní zkušenosti mají sociální pracovníci OSPOD s tvorbou plánu přímo rodinou.

V tomto dílčím výzkumném cíli je indikátorem **tvorba plánu rodinou** na rodinném setkání a následné **plnění plánu** a jaký názor na to mají pracovníci OSPOD.

Rodinný plán

Informanti v problematice tvorby rodinného plánu identifikovali **několik rizikových faktorů**. První riziko představuje **kvalita vytvořených plánů** v porovnání s plány sestavenými v rámci případových konferencí. Informanti sice převážně oceňovali konkrétnost rodinou vytvořených plánů, ale zároveň upozorňovali na **problémy s jejich dodržováním**, protože sociální pracovníci nemají žádnou možnost, jak si dodržení plánu vynutit. Dalším indikovaným rizikem je, že s tvorbou plánu na rodinném setkání **pomůže někdo schopnější z rodiny či přátel**, jak uvedla SP2: *„Mám zkušenost, že kvalita plánu byla výborná, ale bylo to ovlivněné tím, že si rodina přizvala rodinného přítele, který nepocházel z toho sociálního rodinného prostředí, a měl přehled...“*, ale jeho **dodržování zůstane na rodičích**, jejichž schopnosti a limity jsou nižší, jak pokračovala *„ve výsledku rodina nebyla schopna dodržet ten plán do všech detailů“* informant SP1 se k problematice obecně vyjádřil takto: *„Kvalita plánů odpovídá schopnostem rodiny, ale není nic, co by nutilo rodinu je skutečně dodržovat.“*

3.4 Shrnutí výzkumné části

Na závěr se pokusím vyhodnotit realizovaný výzkum s ohledem na hlavní poznávací cíl mého výzkumu: **„Zjistit indikaci RK pro řešení nepříznivé situace ohroženého dítěte z perspektivy sociálních pracovníků OSPOD a jejich pozitivní a negativní zkušenosti z jednotlivých fází RK.“** Po zodpovězení výzkumných otázek jsem došla k závěru, že metoda rodinných konferencí může být přínosem jak pro klienty, tak pro samotný výkon práce sociálního pracovníka. Její hlavní přínos spočívá ve zplnomocnění

klientů a dosažení větší motivace při řešení problémů, do kterých se rodina dostane. Z pohledu sociálního pracovníka je klíčová fáze zhodnocení situace a schopností klienta (rodiny). Kritéria, podle kterých se rozhodují mezi metodou RK a alternativami, jsem shrnula v rámci DVC1.

Vyhodnocení DVC 1: Mým prvním cílem bylo zjistit indikaci metody RK pracovníky OSPOD podle situace, v jaké se klient nachází, typu klienta a kritéria, podle kterých se rozhodují mezi metodou RK a alternativami. Z hlediska použitelnosti metody pro konkrétní situace je potřeba vycházet z toho, že rodinná konference je schopná řešit zejména problémy rodičovských konfliktů a kompetencí v rodinách, kde lze počítat s pomocí širší rodiny za předpokladu, že rodiče dítěte pomoc širší rodiny neodmítají z důvodu ztráty soukromí. Podle závažnosti řešených problémů je třeba rozlišovat „lehčí případy“ - na pomezí ohroženého dítěte, kde RK vyhovuje a „těžší“ – když přichází v úvahu odebrání dítěte ze závažných důvodů, které bude řešit soud a je potřeba zajistit stanoviska více odborníků – pak pracovníci OSPOD volí zákonem stanovené případové konference. S „těžšími případy“ souvisí další kritérium, kterým je čas potřebný na uspořádání RK – pro naléhavé případy a pro rodiny, které ještě nemají sociální pracovníci zmapované, je použití RK problematické. Raději nabízejí RK rodinám, které už delší dobu znají a je předpoklad, že RK zvládnou a posílí to jejich kompetence. Vhodné jsou případy navrácení dítěte do původní rodiny, nebo hledání dočasného opatrovníka v rámci širší rodiny. V takových případech může RK sloužit i ke „zmapování rodiny“ a vytipování vhodného opatrovníka. Pokud jde o výchovné problémy dětí, je potřeba rozlišovat, zda jde o problém v rámci rodiny nebo školy – tam je lépe přizvat odborníky a příslušnou organizaci. Dá se předpokládat, že využíváním metody RK může dojít ke snížení pracovního vytížení pracovníků OSPOD. Pozornost sociálního pracovníka se tím pádem bude moci více upřít směrem ke klientům, kde takové řešení možné není a kde je přímý výkon sociálního pracovníka nezbytný. Zároveň vyšlo najevo, že pracovníci OSPOD v přínos a budoucnost metody v českém prostředí věří a mají pozitivní zkušenosti s administrátory a koordinátory RK, jak plyne z následujícího vyhodnocení DVC2.

Vyhodnocení DVC 2: Během přípravné fáze RK spolupracují pracovníci OSPOD s administrátory a koordinátory RK a z jejich zkušeností vyplývá, že je tato spolupráce již zavedená a bez větších problémů. Na koordinátorech oceňují především flexibilitu a komunikativnost vůči rodině a pracovníkům OSPOD. Civilnost koordinátora je dle

respondentů vnímána jako výhoda, stejně jako jejich „zdravý selský rozum“ a nestrannost ve smyslu, že se jim nepletou do odborných záležitostí. Časová náročnost je sociálním pracovníkům OSPOD dobře známá a je v akutních případech důvodem pro volbu případové konference místo RK. Dalším rizikem, které vyplynulo při dotazování na přípravnou fázi RK, jsou obavy, jak by koordinátoři zvládali agresivní, útočné a manipulativní klienty. Po přípravné fázi RK následuje vlastní rodinné setkání, kterého se účastní i klíčový pracovník - zadavatel z OSPOD, a kterým se zabýval poslední DVC3.

Vyhodnocení DVC 3: Vlastní průběh rodinného setkání a účast dítěte na něm byla poslední dílčí cíl mého výzkumu. Odpovědi respondentů se v podstatě shodují s evaluační analýzou a oceňují konkrétnost plánů vytvořených rodinou a účast dětí. Horší situace nastane, pokud s tvorbou plánu na rodinném setkání pomůže někdo schopnější z rodiny či přátel a na rodičích zůstane dodržování takto vytvořeného plánu. Navíc sociální pracovníci nemají žádné páky, jak si dodržení plánu vynutit. Pro sociální pracovníky je nezanedbatelným přínosem možnost vidět, jak dítě reaguje na členy své rodiny během rodinného setkání a příležitost zmapovat si situaci v širší rodině klienta.

Zvolená výzkumná strategie se ukázala pro účely práce jako vhodná. Během rozhovorů s respondenty bylo znát jejich zapálení pro věc a ochota podělit se o své zkušenosti, od poměrně malého počtu respondentů jsem získala velké množství relevantních informací. Díky tomu bylo možné zjistit konkrétní přínosy metody a zodpovědět dílčí výzkumné otázky. Čím více se bude o rodinných konferencích mluvit, tím více se budou dostávat do povědomí odborníků i veřejnosti. Výsledky práce mohou sloužit i jako inspirace, jak s metodou dále pracovat, například doškolit nově příchozí pracovníky OSPOD, či se postupně pokusit rozšířit cílovou skupinu klientů. To, že se metoda šíří pomaleji a opatrně, nemusí být na škodu a je omluvitelné i podobnou zkušeností ze sousedního Německa, jak už jsem uvedla v teoretické části.

ZÁVĚR A DISKUZE

Bakalářská práce byla uspořádána tak, aby na sebe jednotlivé kapitoly logicky navazovaly. V teoretické části byl uveden základní popis metody RK a role účastníků v ní jako podklad pro znalost problematiky pro výzkumnou část práce. Údaje získané pomocí tazatelských otázek prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru sloužily k naplnění dílčích výzkumných cílů práce. Interpretováním získaných údajů jsem došla k závěrům, které jsem průběžně formulovala v jednotlivých podkapitolách ve výzkumné části bakalářské práce. Z tohoto pohledu vidím kvalitativní metodu a polostrukturované rozhovory jako správnou volbu. Díky ní jsem měla možnost více nahlédnout do problematiky daného tématu a seznámit se s názory pracovníků OSPOD, kteří využívají metodu v praxi. Možnou nevýhodu vidím v tom, že někteří sociální pracovníci se nechtěli z časových důvodů výzkumu účastnit, nebo neměli dostatečný počet realizovaných RK. Otázkou je, jak by to vypadalo, pokud bych zvolila kvantitativní metodu – konkrétně dotazník, zda by byli ochotnější a čas si našli.

V teoretické části byly vymezeny základní pojmy vztahující se k tématu a ke stanovenému hlavnímu cíli. V první kapitole jsem se zabývala pojmy ohrožené dítě a definicí rodinných a případových konferencí. Následně jsem se zamyslela nad smyslem a důvodem integrace metody rodinných konferencí do systému sociální péče v České republice. Potom jsem popsala metodu samotnou – její účastníky, jejich role a jednotlivé fáze RK. Zvláštní důraz, s ohledem na hlavní cíl mého výzkumu, byl kladen klíčové fázi výběru vhodného případu pro uspořádání RK. Zmínila jsem i terapeutický aspekt rodinných konferencí. Nakonec jsem popsala postup zavádění metody RK u nás a v zahraničí. Metodu rodinných konferencí jsem se tedy snažila popsat v širších souvislostech.

Ve výzkumné části jsem po zodpovězení výzkumných otázek došla k závěru, že metoda rodinných konferencí může být přínosem jak pro klienty, tak pro samotný výkon práce sociálního pracovníka. Její hlavní přínos spočívá ve zplnomocnění klientů a dosažení větší motivace při řešení problémů, do kterých se rodina dostane. Pro pracovníky OSPOD může být přínos RK ve snížení pracovního vytížení. Pozornost sociálního pracovníka se pak bude moci soustředit na ostatní klienty. Z hlediska použitelnosti metody pro konkrétní situace je potřeba vycházet z toho, že rodinná konference je schopná řešit zejména problémy rodičovských konfliktů a kompetencí v rodinách, kde

lze počítat s pomocí širší rodiny. Pro závažnější případy ohrožených dětí – když přichází v úvahu odebrání dítěte, které by měl řešit soud, pracovníci OSPOD volí zákonem stanovené případové konference. Dalším kritériem je čas potřebný na uspořádání RK – pro naléhavé případy a pro rodiny, které ještě nemají sociální pracovníci zmapované, je použití RK problematické. Potěšilo mě, že v přínos a budoucnost metody v českém prostředí sociální pracovníci věří. V základních rysech se mi potvrdily závěry evaluačního výzkumu – pokud šlo o doporučené situace ohrožení dítěte a účast dítěte na RK. Novým poznatkem by mohlo být využívání metody RK sociálními pracovníky ke „zmapování“ širší rodiny v případech, kdy se rozhoduje o navrácení dítěte do původní rodiny a hledají se podpůrné osoby, které by rodičům mohli v tomto procesu pomoci.

Z pohledu sociálních pracovníků OSPOD, jako zadavatelů RK, je metoda již vnímána jako svým způsobem standardní nástroj sociální práce s rodinou pro určité specifické situace ohrožení dítěte. Do budoucna se dá předpokládat, že s tím, jak porostou praktické zkušenosti s metodou RK, mělo by dojít k nárůstu počtu úspěšně realizovaných rodinných setkání, ale také k rozšíření souboru situací, pro které se sociální pracovníci odváží metodu RK využít. Spolupráce s administrátory a koordinátory byla hodnocena kladně a požadavek na průběžné doškolování nově příchozích pracovníků OSPOD je pravděpodobně znám i příslušným administrátorům.

Seznam použité literatury

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 4.vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.

DUNOVSKÁ, Kateřina. *Metodika rodinných konferencí. Rodina je odborníkem na svůj život, je na čase ji přizvat*. 1. vyd. Praha: Amalthea o.s., 2012, revidováno 2015. 46 s. ISBN neuvedeno.

GÁBOROVÁ Gréta in SMUTKOVÁ, Lucie, PATYI, Peter, TRUHLÁŘOVÁ, Zuzana *Sociální práce v nejisté době*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2016. ISBN: 978-80-7435-647-6.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005. 408s. ISBN 80-7367-040-2.

HRDINOVÁ, Andrea a kol. *Na jedné lodi aneb Jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti* [online]. Praha: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2010. 52 s. [cit. 2020-01-15]. Dostupné z: http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/RaC/Na_jedne_lodi-Metodika_pripadovych_konferenci%282008%29.pdf

JIRÁSEK, Aleš, ŽENÍŠKOVÁ, Jana, PAVLÍKOVÁ, Gabriela. *Evaluační analýza pilotního projektu rodinných konferencí*. Účelová neperiodická publikace. Praha: MPSV ČR, 2015, 59 s. ISBN: neuvedeno.

MPSV: *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany* [online]. Praha: MPSV ČR, 2013 [cit. 2020-01-15]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/legislativa-a-system-socialne-pravni-ochrany>

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1.vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

PAGÉE, Rob van, HORST, Hannie van de, JOANKNECHT, Lineke. *Rodinné konference. Příručka pro koordinátory rodinných konferencí*. Přel. S. Vertaalbureau. Praha: MPSV ČR, 2014.

PAVLÍKOVÁ, Gabriela, MARTÍNKOVÁ, Kateřina, ŽENÍŠKOVÁ, Jana. *Metodika rodinných konferencí*. Účelová neperiodická publikace. Praha: MPSV ČR, 2015a, 59 s. ISBN: neuvedeno.

PAVLÍKOVÁ, Gabriela, MARTÍNKOVÁ, Kateřina, ŽENÍŠKOVÁ, Jana. *Naše rodina, naše problémy, naše řešení... aneb když se sejde rodinná rada*. 1. vyd. Pardubice: Amalthea, 2015b. 16 s. ISBN 978-80-904801-3-1.

PAVLÍKOVÁ, Gabriela. *Rodinná konference: když se sejde rodinná rada* [online]. Praha: Amalthea, 2016, prezentace. [cit. 2020-01-15] Dostupné z: https://www.velkyvuz-sever.cz/wp-content/uploads/2017/01/Rodinn%c3%a1-konference_Kdy%c5%be-se-sejde-rodinn%c3%a1-rada_Pavl%c3%adkov%c3%a1.pdf

PEMOVÁ, Terezie, PTÁČEK, Radek. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 1.vyd. Praha: Grada, 2012, 192 s. ISBN 978-80-247-4317-2.

SMULL, Elizabeth, WACHTEL, Joshua, WACHTEL, Ted. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012. ISBN-13: 978-1-934355-15-2.

SMUTKOVÁ, Lucie. *Sociální práce s rodinou*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN: 978-80-7041-069-1.

STANDARDY PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI A JEJICH RODINY. Poznatky ze systematických návštěv veřejného ochránce práv [online], 2012 [cit. 2020-01-15]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2012/Standardy_final.pdf

STRAUB, Ute. Family group conference in Europe: From margin to mainstream. ERIS Web Journal[online]. European Research Institute for Social Work (ERIS), University of Ostrava. 2012, no. 1, s. 26 -35 [cit. 2020-01-15]. ISSN 18040454. Dostupné z: http://periodika.osu.cz/eris/dok/2012-01/04_famili_group_conference.pdf

ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VOTAVOVÁ, Jana a kol. *Mami, tati, znáš má práva?: malá publikace o Úmluvě o právech dítěte*. Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2008. 47s. ISBN 978-80-254-5794-8.

VYBÍRAL, Zbyněk, ROUBAL, Jan, ed. *Současná psychoterapie*. Praha: Portál, 2010. ISBN 97880-7367-682-7.

YALOM, Irvin D., LESZCZ, Molyn. *Teorie a praxe skupinové psychoterapie*. 2. vyd. Přeložil DRÁBKOVÁ, Hana, přeložil HAJNÝ, Martin. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-304-8.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Transformační tabulka	36
Tabulka č. 2: Respondenti	40

Seznam obrázků

Obrázek 1 Proces rodinné konference	22
Obrázek 2 Proces navržení případu pro RK	23
Obrázek 3 Schéma procesu rodinného setkání	28

Seznam příloh

Příloha A: Předpis rozhovoru se sociální pracovnící SP4	I-V
---	-----

1. Pro jaké situace ohrožení dítěte zvažujete využití RK?

„První případ návrat dítěte do rodiny a druhý případ zmapování rodiny jako takové, kdo by se mohl starat o dítě, takže asi když by dítě odcházelo z rodiny, jestli by byl někdo v rámci širší rodiny, kdo by se o to dítě mohl starat.“

2. Pro jaké situace ohrožení dítěte je podle Vás metoda RK nevhodná?

„Když by klient nesouhlasil, to určitě ne. Nevhodná nevím, myslím, že u nějaké velké romské rodiny, nemyslím, to ve zlém, akorát tam mám někdy pocit, že nevím, jestli to je potom ukočírovatelný. Tam bych si nebyla jistá. Ale je to na rodině, pokud se ta rodina rozhodne, tak já to respektuji, májí právo tuhle metodu využít.“

3. U jakých typů klientů nejčastěji řešíte případy ohrožených dětí a nabízíte jim jako možné řešení uspořádání RK?

„Odchod dítěte z rodiny i návrat dítěte do rodiny. Ale nabízím to i u rodiny, kde se mění péče, změna výchovného prostředí, tam kde si myslím, že je potřeba podpora rodiny i ty širší rodiny, ne jenom toho vychovávajícího rodiče nebo ty pečující osoby, ale i ty širší rodiny, kde si myslíme, aby se širší rodina zapojila.“

4. Jak reagují klienti čerstvě zařazení do evidence OSPOD na nabídku uspořádání RK?

„Záleží hodně na situaci, většinou u nových klientů, u kterých jsme jmenováni opatrovníkem, tak tam RK nenabízíme. Spíše u rodin, které dlouhodobě známe, nebo se tam něco dlouhodobě řeší, nějaký problém. Ale je fakt, že na ty RK klienti reagují tak, že si to pletou s případovými konferencemi. Takže jim musíme vysvětlovat ten rozdíl.“

„Já konkrétně u čerstvě zařazených klientů to nenabízím, protože já tu situaci klienta neznám a tím pádem já nevím, kde je ten problém, jestli je to v té rodině, jestli tam vůbec nějaká rodina okolo je. Spíš až tu rodinu trochu znám. Ted' jsem to nabízela klientům, které znám půl roku. Jestli to je čerstvý nebo dlouhodobý těžko říct.“

„Tam záleží, jak to rychle zmapujeme, u jednoho klienta je třeba po půl roce. A to je poměrně brzo, než přijdou všechny zprávy, než zjistíme, jak to v té rodině

funguje, protože já mám pocit, když jsme to nabízeli hnedka, tak vlastně nevíme, jak to mají ty rodiče, jestli tu péči rodiče zvládají nebo nezvládají, v čem je problém.“

5. Jak reagují klienti, kteří jsou dlouhodobě v evidenci OSPOD a došlo u nich k výrazné změně rodinné situace (stěhování, změna zaměstnání, nástup výkonu trestu rodiče) na nabídku uspořádání RK?

„Nabízíme to určitě. V odebrání dítěte to nabízíme hodně, protože jsme si vědomi toho, že přednost v péči o to dítě má rodina. Když nemáme tu rodinu zmapovanou, tak k tomu využíváme RK, abychom měli jistotu, že o to konkrétní dítě se rodina dokáže postarat a teď myslím i tu širší rodinu. A teď záleží na rodině, že při odebrání dítěte s námi rodina nemluví a pak to je těžké jim to nabízet. A většinou to je tak, že si to pletou s případovou konferencí, tam je hodně potřeba jim vysvětlit, jaký v tom je rozdíl, a ne vždycky ty klienti to chtějí a nechtějí to řešit s tou širší rodinou.“

6. Jaké metody řešení situace ohroženého dítěte považujete jako alternativu k RK?

„Určitě případovou konferencí, kde nabízíme setkání těm členům rodiny, ale není to pak postavené na té rodině. Je to o tom, že je seznámíme s tou situací, facilitátor to řídí, a to konečné rozhodnutí, může rodina samozřejmě navrhnout řešení, ale my odborníci jsme tam celou dobu, je to úplně jiná forma. Není to jenom na té rodině.“

Rozhodnutí dáte rodině nebo sami?

„Někdy to rozhodneme sami, protože potřebujeme, aby to byla forma případové konference. Když máme zmapovanou rodinu, tak jdu do případové konference, a kde tu rodinu širší zmapovanou nemám, tak jdu do rodinné konference. Když nevím, kdo je v té rodině, kdo může pomoci, tak dávám šanci té rodině. Případovou konferencí i dávám, když nás tlačí čas. Není čas tu RK naplánovat, oslovit všechny a potřebujeme to do 14 dní. Tak jdeme do případové konference.“

7. Podle jakých kritérií se rozhodujete mezi metodami?

„Pro mě je důležitý, když neznám širokou rodinu, nebo potřebuji vědět, jestli by byl v rodině někdo, kdo se o to dítě postará jiný než rodič, pak volím tu rodinnou konferenci. Když to jenom trošku jde, stejně když hledám zdroje v té rodině, kdo by mohl pomoci osamělému rodiči se starat nově o ty děti, když je dítě v přechodné pěstounské péči jde do péče druhého rodiče, kde to dítě nikdy nebylo, a víme, že finančně na tom

nejsou dobře, budou potřebovat chodit do práce, občas pohlídat děti, tak opět volím formu RK.

Kde cítím, že tam jsou zdroje v té rodině a že tam rodina je hrozně důležitá, tak volím metodu RK.“

8. Jaký je nejčastější nebo nejdůležitější důvod k volbě alternativní metody místo RK?

„Čas, který nás tlačí, že do 14 dní potřebujeme tu schůzku mít a myslím si, že znalost té rodiny že to je dlouhodobý klient, a víme, kdo v té rodině hraje jakou roli v té široké rodině, tak volím tu případovou konferenci.“

9. Jaké pozitivní zkušenosti máte s administrátory RK?

„Nemám zkušenosti s administrátorem.“

10. Jaké negativní zkušenosti máte s administrátory RK?

„Nemám.“

11. Co by se podle Vás dalo v přípravné fázi RK na spolupráci s administrátory zlepšit? „Nic“

12. Jaké pozitivní zkušenosti máte s koordinátory RK?

„Velmi příjemný, koordinátorka měla nějaký typy otázek, na který se mi bude možná rodina ptát, takže mě dávala prvotní informace, jaký témata se tam můžou otevřít, na kterých bych se měla podílet, abych pak nebyla zaskočena v té situaci, a samozřejmě mě i upozornila, že se mě ptát třeba nebudou, ale že tyhle otázky vystávají a pokud se ptát nebudou, tak když já budu chtít jako v nějakém úvodním slově říct nějaké věci k tomu, tak můžu. Ale že naopak, to je na té rodině. To bylo velmi příjemný. Pak i ta celá koordinace RK. Je to člověk, který to řídí.“

13. Jaké negativní zkušenosti máte s koordinátory RK?

„Já jsem neměla negativní zkušenost.“

14. Jak vnímáte civilnost koordinátorů a fakt, že nejde o profesionály z oboru?

„Ze začátku jsem sledovala, jak se to vyvíjí, že to nebudou odborníci z oboru, tak jsem si říkala, jestli to je úplně šťastný, ale v těch dvou mých případech si myslím, že to vůbec ničemu nevadilo, protože nedávají klientům rady takové dobře míněný, že by se ta situace dala řešit jinak, což je dobře. Protože se nám občas stává, že se neshodneme s jinými odborníky, jak tu situaci řešit. Je fajn, že tam nechodí jakoby ty nevyžádaný rady, i když v dobré víře. Takže to je fajn.“

„To, co já mám akorát strach, když by to byla složitá rodinná situace, jestli to je vhodné, to si nejsme jistá, mám klienty, kteří jsou agresivní, útočný, manipulativní, tak to nevím, ale nikdy jsem to neměla, nemám to vyzkoušené, tak to nemůžu posoudit.“

„Je to fajn, že to není nikdo z OSPODU, a není to odborný pracovník. Pro rodinu civilnost koordinátora určitě to je příjemné, protože to není návštěva, kdy dostávají rady, jak tu situaci řešit, ale je to fakt o tom, kdo tady s vámi je, kdo patří do vaší rodiny, co vlastně řešíte, je to ideální bez nějaké zpětné vazby.“

15. Může podle Vás časová náročnost přípravy RK představovat pro ohrožené dítě nějaké riziko?

„Určitě. Když je potřeba situaci řešit rychle třeba do 14 dní, tak tam to riziko vnímám, tak pak třeba na to nepřistoupím a volím jinou cestu. Kde nejsme tlačeni časem, tam to je super.“

16. Můžete srovnat časovou náročnost přípravy RK s časovou náročností při použití jiných metod?

„Myslím si, že jsme schopni případovou konferenci i do 14 dnů, pokud všichni můžou přijet. Oproti RK, kde to prostě nelze. Ale já to chápu, proč to tak nejde. Ale podle toho vybírám tu metodu.“

17. Jaká pozitiva má podle Vás účast ohroženého dítěte na RK?

„Určitě pozitiva - rozhoduje se o tom dítěti, že ta širší rodina má možnost to dítě vidět, ale i jiný odborníci. Vidíme to dítě v jiné situaci než při návštěvě v rodině nebo ve škole, což je příjemný... vidíme, jak to dítě reaguje na ty další členy rodiny, a pokud je to dítě větší třeba okolo 10 let, mělo by vědět, co se dohodlo, jak se to dohodlo, co a jak to bude dál. A pokud se tam už něco domluví, tak ty děti můžou třeba reagovat.“

18. Jaká rizika má podle Vás účast ohroženého dítěte na RK?

„Dítě to nemusí pochopit tu situaci, tak jak je myšlená. Ať už je to vážnost třeba té situace, když se plánuje odchod z rodiny nebo návrat, může mít k tomu otázky, může něco špatně pochopit, nemusí se zeptat to dítě a může to vyvolávat nějakou nejistotu. Ty rizika tam jsou podle mě vždycky.“

19. Jakou máte zkušenost s kvalitou plánů vytvořených na RK rodinou?

„Mám velmi pozitivní. Ty plány jsou konkrétní, není to např. pomůžeme s dítětem, s hlídáním dítěte, ale je tam konkrétně v úterý jednou za 14 dní budu vozit dítě tam a tam. Je to hodně konkrétní, a to je fajn.“

20. Setkala jste se s tím, že rodina nebyla schopna během RK plán vytvořit a z jakého důvodu?

„Setkala jsem se s tím na druhé RK, bylo to z to hoho důvodu, že tam byla stěžejní otázka, jestli rodiče toho dítěte vůbec zůstanou spolu toho dítěte, protože pokud by rodiče spolu nezůstali, tak tam by to bylo stěžejní pro to další rozhodování. Nicméně rodiče ani nevěděli, jak to bude dál. Tam bylo velké riziko, že rodina se zasekla na jednom bodě a tlačili na rodiče, a jak to teda bude a rodiče v té chvíli neuměli odpovědět.“